

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
ด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพารา
ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันชัย ไชยแสง และคณะ

กรกฎาคม 2553

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

การศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
ด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพารา
ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเชิงเหินตอนบน

คณะผู้วิจัย

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วณิชย์ ไชยแสง
2. อาจารย์ชลธิ์ เจริญรัฐ

สังกัด

การจัดการทั่วไป
เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ชุดโครงการวิจัยขนาดกลางเรื่องยางพารา (Medium Project on Rubber : MPR)

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทสรุปผู้บริหาร (Executive Summary)

โครงการ การศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการเชื่อมโยง
เครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

Study of Added Competitive Advantage on Rubber Industry Cluster In Upper North-Eastern's provinces

ชื่อ-สกุล วณิชย์ ไชยแสง

หน่วยงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ที่อยู่ 64 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง อุดรธานี 41000

โทรศัพท์ 0-4234-1616 , 081-8724-605 โทรสาร : 0-4234-0710

E-mail vanichc@hotmail.com

ระยะเวลาดำเนินการ 18 เดือน ตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2551 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2553

ปัญหาที่ทำวิจัยและความสำคัญ

การวิจัยด้านการบริหารจัดการอุตสาหกรรมยางพาราโดยเฉพาะพื้นที่ปลูกยางพาราใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่เกษตรกรจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการผลผลิตยางพารา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมหรือสนับสนุนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา การขับเคลื่อนเครือข่ายอุตสาหกรรมยางพาราให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม หรือการสนับสนุนเกษตรกร สหกรณ์เครือข่ายวิสาหกิจต่างๆ เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มากขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันให้กับท้องถิ่นที่นำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
2. เพื่อเสนอแนวทางของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ผลการดำเนินงาน

วิธีการศึกษา การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยศึกษาข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ เกษตรกรและกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ผู้ประกอบการยางพาราในพื้นที่การบริหารราชการกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ 3 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน คือ อุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู เพื่อรวบรวมข้อมูลกระบวนการและลักษณะการดำเนินงานของเกษตรกร การจัดการแรงงาน และกิจกรรมด้านการดำเนินงานเครือข่าย ของเกษตรกรในพื้นที่

ผลวิจัย จากวัตถุประสงค์ที่ 1 การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจยังเป็นไปได้ยาก เกษตรกรขาดความรู้และความเข้าใจในการรวมกลุ่มหรือการสร้างเครือข่ายยกเว้นพื้นที่โครงการนำร่องปลูกยางพาราตั้งแต่ปี 2538 ต้องการหน่วยงานทั้งภาครัฐภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง และเกษตรกรขาดความรู้ด้านการตลาดและการขายจึงถูกพ่อค้าคนกลางหรือพ่อค้าในท้องถิ่นเอาเปรียบราคาผลผลิต วัตถุประสงค์ที่ 2 หน่วยงานส่วนใหญ่ยังขาดการบูรณาการ การทำงานตามนโยบายและพันธกิจของแต่ละหน่วยงาน ตามตัวดัชนีชี้วัดที่หน่วยงานกำหนดในการประเมินผลงานหน่วยงาน การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐเป็นไปได้ยาก การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์มีรูปแบบไม่เป็นทางการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกกลุ่ม

วิจารณ์ผล การทำงานของหน่วยงานยังขาดการบูรณาการตามยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด โดยหน่วยงานต่างๆ ยังคงทำงาน เพื่อให้บรรลุตามตัวดัชนีชี้วัดการประเมินผลงานของหน่วยงาน ดังนั้นการเชื่อมโยงผลงานระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐด้วยกันเองจึงเป็นไปได้ยาก ส่วน การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์ยังเป็นการเชื่อมโยงที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกกลุ่ม ตัวแทนกลุ่มหรือประธานกลุ่ม ภาครัฐและภาคเอกชนควรให้ความสำคัญโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีพื้นที่ปลูกยางพาราที่เพิ่งเริ่มต้นกรีดยางหรือกรีดมาแล้วระยะหนึ่ง การรวมกลุ่มหรือสร้างเครือข่ายและการพัฒนาผู้นำเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกรด้านยางพาราควรจูงใจให้มีความเข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับท้องถิ่น

สิ่งที่คาดว่าจะได้รับ ขั้นตอนแนวทางของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพารา พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน หน่วยงานที่เป็นองค์ประกอบเครือข่ายได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานองค์กรที่สนับสนุนอุตสาหกรรมยางพาราผู้ประกอบการยางพารา แผนภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด ทำให้เห็นองค์ประกอบของเส้นทางการเชื่อมโยง ต้นน้ำตั้งแต่การบริหารจัดการด้านแรงงาน เงินทุน วัตถุดิบอุปกรณ์ และการบริหารจัดการของเกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตเป็นยางก้อนถ้วย ส่วนกลางน้ำมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อในสวนยาง มีตลาดกลางท้องถิ่นแต่ละอำเภอ และโรงงานแปรรูปในท้องถิ่นประมูลและรับซื้อ จนถึงปลายน้ำ โรงงานรับซื้อหรือแปรรูปขึ้นต้นในพื้นที่จัดส่งผลผลิตทั้งในและต่างประเทศ ข้อมูลการวิเคราะห์เชิงลึกเพื่อใช้ประกอบแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมเครือข่ายและสอดคล้องกับแนวนโยบายการบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและเป็นรูปธรรม

สรุปผลการวิจัย

ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันเครือข่ายวิสาหกิจกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการ เกษตร วิชาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กรมตรวจบัญชี องค์การสวนยาง สถาบันเกษตรกร ควรมีความร่วมมือกันและการเข้ามามีส่วนร่วมกันระหว่างหน่วยงานให้มากขึ้นเพื่อให้ขั้นตอนการดำเนินงานหรือโครงการสนับสนุนเกษตรกรแปรรูปยางสดคล้อยต่อเนื่องและเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม พบว่าเกษตรกรที่ปลูกยางพาราในพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีอายุเฉลี่ยมากกว่า 50 ปี ถึงร้อยละ 40 ส่วนใหญ่มีการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 มีที่ดินที่ถือครองมีพื้นที่ 31 ไร่ขึ้นไป และที่ดินที่ใช้ในการปลูกยางโดยเฉลี่ย พื้นที่ 11 ถึง 20 ไร่ ปัญหาสำคัญ คือ ด้านเงินทุนที่ต้องดูแลสวนยางจนกว่าจะเปิดกรีดได้ที่ต้องใช้เวลาตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป รองลงมา คือ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยากำจัดศัตรูพืช ปัญหาด้านการตลาดจากราคาตลาดของยางพาราที่มีความผันผวนไม่คงที่ มีการกดราคาของพ่อค้าคนกลาง ด้านการกรีดยางพบว่าเกษตรกรขาดความรู้และความชำนาญในการกรีดยาง และการกรีดยางในช่วงหน้าฝนทำให้ได้น้ำยางที่ไม่มีคุณภาพ สภาพดิน ความชื้นของแผ่นยาง เกษตรกรยังมีความต้องการให้รัฐบาลเข้ามาสนับสนุนเงินทุนการปลูกยางและสนับสนุนพันธุ์ยางให้กับเกษตรกร

ข้อเสนอแนะ

ควรมีงานวิจัยที่ให้ความสำคัญศึกษาอุตสาหกรรมยางพาราตั้งแต่ต้นน้ำ ด้านการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ส่วนกลางน้ำที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแปรรูปยางและการนำผลผลิตที่ได้จากยางพาราของเกษตรกรเข้าสู่ตลาด การศึกษาตลาดและรูปแบบการจัดจำหน่ายในอนาคต ปลายน้ำ การพัฒนาหรือการเพิ่มรูปแบบและพัฒนาผลผลิตยางพาราเพื่อจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ งานวิจัยจึงควรมีการบูรณาการศาสตร์หรือสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการวิจัยหรือศึกษาพื้นที่ปลูกยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรให้ความสำคัญกับประเด็นการวิจัยหรือการต่อยอดในทางอุตสาหกรรมที่เป็นความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ ปัญหาในการขาดจิตสำนึกของเกษตรกร ในการพัฒนาหรือแปรรูปผลผลิตยางพาราเนื่องจากเกษตรกรมีปัญหาด้านการจัดการทางการเงินที่เกษตรกรผู้ปลูกยางพารายายใหม่เปลี่ยนจากการปลูกพืชเศรษฐกิจเดิม กู้ยืมเงินมาลงทุนที่เป็นหนี้ทั้งในและนอกระบบ ไม่ต้องการพัฒนาผลผลิตหรือแปรรูปผลผลิตยางพาราเกษตรกรบางส่วนยังขาดจิตสำนึกในการสร้างคุณภาพหรือมาตรฐานของยางพารา ปัญหาด้านมลพิษจากสารเคมีต่างๆ ในกระบวนการเพาะปลูกและแปรรูปผลผลิตยางพาราที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ผลงานทางวิชาการที่คาดว่าจะเกิดขึ้น

แนวทางของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนอย่างเป็นขั้นตอนและมีระบบ ตั้งแต่ต้นน้ำของอุตสาหกรรมยางพารา คือ การพัฒนาผลผลิตและลดต้นทุนของเกษตรกร ส่วนกลางน้ำคือ การแปรรูปเพื่อเพิ่มคุณค่าและพัฒนากระบวนการตลาดยางพารา ส่วนปลายน้ำคือ การสร้างความสามารถในการแข่งขัน การส่งเสริมและพัฒนาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและห่วงโซ่อุปทานที่สอดคล้องและมีการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม

บทคัดย่อ

การศึกษาเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าอุตสาหกรรมยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า เกษตรกรขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการ การจัดจำหน่าย และการเชื่อมโยงวิสาหกิจอุตสาหกรรมยางพาราเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่อุปทาน การศึกษาแนวทางการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันในพื้นที่ปลูกยางพาราซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกใหม่ โดยปี 2552 มีพื้นที่กว่า 7 แสนไร่ และมีผลผลิตเกือบ 2 แสนตัน ด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยมีส่วนร่วมกับเกษตรกร กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ ผู้ซื้อขายพารา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ อุตรดิตถ์ หนองคาย และหนองบัวลำภู ผลการศึกษา พบว่า

1. การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจยังเป็นไปได้ยาก เกษตรกรขาดความรู้และความเข้าใจในการรวมกลุ่มหรือการสร้างเครือข่าย หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องยังขาดการบูรณาการตามยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด เพราะต้องทำงานตามนโยบายของแต่ละหน่วยงาน การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐเป็นไปได้ยาก และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์มีรูปแบบไม่เป็นทางการที่ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกของกลุ่ม

2. แนวทางของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีองค์ประกอบของเส้นทางการเชื่อมโยงต้นน้ำ ตั้งแต่การบริหารจัดการด้านแรงงาน เงินทุน วัตถุดิบอุปกรณ์ การบริหารจัดการของเกษตรกร ส่วนกลางน้ำพ่อค้าคนกลางท้องถิ่นมารับซื้อผลผลิตในสวนยางพารา มีตลาดกลางท้องถิ่น และโรงงานรับซื้อยางพารา ปลายน้ำโรงงานรับซื้อผลผลิตหรือแปรรูปขึ้นต้นในพื้นที่เพื่อจัดส่งผลผลิตยางพาราทั้งในและต่างประเทศ

การนำผลศึกษาไปใช้จึงควรศึกษาและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจยางพาราอย่างมีขั้นตอน ตั้งแต่ต้นน้ำ คือการพัฒนาผลผลิตและลดต้นทุนของเกษตรกร ส่วนกลางน้ำด้วยการแปรรูปเพื่อเพิ่มคุณค่าและพัฒนาระบบตลาดยางพารา และปลายน้ำด้วยการสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อพัฒนาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและห่วงโซ่อุปทานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ABSTRACT

Study of Added Competitive Advantage on Rubber Industry Cluster In Upper North-Eastern's Provinces

The results of value chain analysis of the upper North-Eastern's rubber industry cluster were shown that farmers were lacking of knowledge of management, distribution channel, and linkage among rubber cluster for creating value added the value chain. The study approaches for strengthening competitiveness in rubber tree agricultural field; which mostly new agricultural field with 700,000 rais and 200,000 tons productivity yield, were survey research with cooperated with the farmers, cooperation, intermediary agents who buy rubber, and related governmental office in surrounded areas; Udon Thani, Nong Khai and Nong Bualamphu province.

The research results were shown as follow;

1. Linkages among rubber cluster were nearly impossible. Not only farmers were lacking of grouping and networking skill, but also the supporting office including government and private office were not proper integrated along with the provincial group strategies. Since each governmental office pursued only their policies, the linkage among other office was hardly to happened while the linkage of farmers' group were informal through individual relations among members.

2. The cluster development and supply chain mapping of linkage among the Upper North-Eastern's rubber industry cluster were comprised of the chain of upstream chain; workforce management, financial management, materials, farmer's managerial skill, stream; intermediary agents, local market, rubber manufacture factory, downstream; factory that purchased rubber latex or primary transformed product, and commercial inside and outside of the country.

The application of these study and development of linkage among rubber cluster should be strategically applied step by step throughout all stream of value chain; upstream; productivity development and cost reduction of farmer, stream; process improvement for value added creation, and development of market system, downstream; competitiveness creation for developing linkages and value chain which paralleled with the upper north eastern provincial group strategies

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

สารบัญ

สารบัญตาราง

สารบัญรูป

ความเป็นมาและที่มาของการศึกษา

1

วัตถุประสงค์

2

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2

วิธีการวิจัย

4

ผลการวิจัย

5

วิจารณ์ผล

22

สรุปผล

23

ข้อเสนอแนะ

25

เอกสารอ้างอิง

28

ภาคผนวก

29

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	การพยากรณ์ผลผลิตยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	15
2	ราคาประมูลตลาดกลางยางพาราสงขลา	15

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1	การเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	5
2	ตลาดประมูลยางท้องถิ่น ที่เป็นจุดรวมยางพาราและส่งมอบของ กลุ่มโนนทันยางทอง จังหวัดหนองบัวลำภู	7
3	นายหน้าและร้านค้ารับซื้อยางพาราในท้องถิ่น อำเภอปากคาด จังหวัดหนองคาย	7
4	โรงงานแปรรูปยางพาราบริษัทไทยอีสเทิร์น จำกัด สาขาจังหวัดหนองคาย	8
5	โรงงานแปรรูปยางพาราบริษัท ไทยอ้อยยางพารา สาขาจังหวัดอุดรธานี	9
6	โรงงานแปรรูปยางพาราบริษัทมหาจักรีเบอร์ จังหวัดอุดรธานี	9
7	การเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพารากลุ่ม จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด	10
8	ยางก้อนถ้วยที่รอนายหน้ามารับซื้อ การชั่งน้ำหนักยาง การขนย้ายด้วยรถบรรทุก	12
9	การประมูลซื้อขายยางพาราในตลาดประมูลยางท้องถิ่น	13
10	การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพารา	17

ความเป็นมาและที่มาของการศึกษา

ผลการวิจัยหรือวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าทางพาราคาตะวันออกเฉียงเหนือ คือ การขาดความรู้ในการจัดจำหน่าย การขาดความยุติธรรมในการรับซื้อ และขาดการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อเพิ่มมูลค่าในโซ่อุปทาน มีพ่อค้ามารับซื้อผลผลิตยางพาราและเกษตรกรผู้ปลูกยางพารานิยมจำหน่ายผลผลิตที่เป็นน้ำยางหรือยางก้อนถ้วย เกษตรกรคำนึงถึงความสะดวกสบายในการกรีดยางและการจำหน่ายทำให้พ่อค้าคนกลางมีอำนาจต่อรองซื้อยางพาราได้ในราคาต่ำ ปัญหาการรวมกลุ่มเกษตรกรหรือขาดเงินลงทุนในการซื้อเครื่องจักรเพื่อการแปรรูปยางแผ่น การแทรกแซงราคาจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้กลุ่มไม่เข้มแข็งจึงทำให้การสร้างเพิ่มมูลค่าทางพาราของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบกับความยากลำบาก การศึกษาถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจในอุตสาหกรรมยางพาราซึ่งถือเป็นกลยุทธ์หนึ่งในกระบวนการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ การเชื่อมโยงจะสนับสนุนให้อุตสาหกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องกันในลักษณะของห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) รวมทั้งกิจกรรมที่ต่อเนื่องในพื้นที่หนึ่งๆ ในลักษณะของห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ที่เกิดการเชื่อมโยงกันมีความร่วมมือและเกื้อกูลกันอันจะนำไปสู่การเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) สร้างนวัตกรรม (Innovation) และการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับอุตสาหกรรมโดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถาบันวิจัย สถาบันเฉพาะทาง และสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่สนับสนุนหรือการมีสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับวิสาหกิจในกลุ่มอุตสาหกรรม รวมทั้งมีส่วนช่วยจัดปัญหาอุปสรรคในการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้ ซึ่งเป็นแนวนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งสร้างพลวัตจากองค์ประกอบทุกภาคส่วน จึงเป็นที่มาการศึกษาแนวทางของการเชื่อมโยงผลผลิตยางพารากลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งประกอบด้วยการผลิตยางของเกษตรกรเพื่อออกสู่ตลาดจนถึงโรงงานแปรรูปซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขั้นต้นผ่านตลาดต่างๆ ที่ประกอบด้วย พ่อค้าในหมู่บ้านหรือตำบล นายหน้าประมูลท้องถิ่น และตลาดประมูลยางพาราท้องถิ่นซึ่งเป็นจุดรวบรวมผลผลิตยางพาราจากกลุ่มแบบสหกรณ์หรือกลุ่มของเกษตรกรที่รวมกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อการประมูลยางโดยมีพ่อค้าท้องถิ่นหรือตัวแทนจากโรงงานแปรรูปที่ประกอบการค้าผลผลิตยางพาราที่อยู่ใกล้เคียงเพาะปลูกในพื้นที่มารับซื้อหรือเป็นผู้ประมูลในตลาดประมูลยางท้องถิ่น ผลที่ได้จากการศึกษาการเชื่อมโยงของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (อุดรธานี หนองคาย หนองบัวลำภู) เป็นการสนับสนุนสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน ให้กับกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่รวมตัวกันเพื่อดำเนินกิจการในพื้นที่ใกล้เคียง (Geographic Proximity) เชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน (Vertical Linkages) ที่เชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการในกระบวนการผลิตตั้งแต่ธุรกิจต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน คือ การเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ให้กับท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืนได้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
2. เพื่อเสนอแนวทางของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนา

มีการพูดถึงคำว่า "เครือข่าย" บ่อยครั้งขึ้นในหมู่นักพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะเมื่ออ้างถึงการดำเนินงานศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชน ขณะเดียวกันในสังคมทั่วไป คำว่า "เครือข่าย" ก็มีความสำคัญมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ผู้คนพูดถึงเครือข่ายของหน่วยงานการพัฒนา วิจัย ธุรกิจ เครือข่ายประชาสังคม เครือข่ายภาครัฐ และในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ คนบางกลุ่มมอง "เครือข่าย" ว่าเป็นเพียงคำที่รู้จักกันเฉพาะในวงการหนึ่ง แต่ปัจจุบันมีองค์กรจำนวนมากตระหนักว่า "เครือข่าย" เป็นเครื่องมือที่มีคุณค่าในการแบ่งปันข้อมูลข่าวสารระหว่างกันขององค์กรที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน หรือเกี่ยวข้องกันให้ได้ประโยชน์สูงสุดภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด ทำไมบางเครือข่ายประสบความสำเร็จ แต่บางเครือข่ายไม่ประสบความสำเร็จ ในขณะที่จำนวนเครือข่ายมีเพิ่มขึ้นมากมาย แต่ยังไม่มีการศึกษาอย่างจริงจังถึงความแตกต่างในการดำเนินงานของเครือข่าย องค์ประกอบของความสำเร็จและปัญหาของเครือข่าย จากที่กล่าวมาข้างต้นซึ่งมีการแปลมาจากหนังสือของ IFRTD (The International Forum for Rural Transport and Development) เรื่อง Networking for Development เขียนโดย Paul Starkey โดยเฉพาะแนวคิดทฤษฎีที่ Starkey สรุปจากประสบการณ์การทำงานในฐานะที่ปรึกษาทางวิชาการด้านการสร้างเครือข่ายในแอฟริกา และการประชุมเชิงปฏิบัติการกับเครือข่ายองค์กรการพัฒนา การพัฒนาเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญโดยองค์กรเครือข่ายกำหนดการบริหารจัดการตนเอง (Self-regulating) ในการทำงานร่วมกันในลักษณะแนวราบ จำเป็นต้องมีความสมานฉันท์ โดยผ่านกระบวนการทางประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึงการต่อรอง มีข้อตกลงระหว่างองค์กรเครือข่ายเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายใน เพื่อให้เครือข่ายสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ความสำเร็จขององค์กรเครือข่ายมิใช่จะได้มาเพียงชั่วข้ามคืน แต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการบ่มเพาะความสัมพันธ์ ความศรัทธา และความไว้วางใจ เชื่อใจ ตลอดจนการสร้างกรอบทางความคิด เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแก้ไขปัญหาพร้อมกันอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการดำเนินการร่วมกันระหว่างองค์กรทั่วโลก

ความเชื่อมโยง (Linkages)

คือ การประสานงานกันของกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การส่งมอบตรงเวลาจะมาจากการปฏิบัติงานในการผลิตสินค้าและกิจกรรมการบริการที่ราบรื่น การประสานงานที่ดีจะทำให้การส่งมอบตรงเวลาโดยปราศจากต้นทุนในการเก็บสินค้าคงคลัง ความเชื่อมโยงก่อให้เกิดความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน

เพราะเป็นการยากที่คู่แข่งจะรับรู้ถึงความเชื่อมโยงและการแก้ปัญหาในการตัดสินใจขององค์กร แต่ในที่นี้จะพิจารณาความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward Linkage) การเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward Linkage) เพียงหนึ่งขั้นเท่านั้น ฉะนั้นความเชื่อมโยงในที่นี้จึง หมายถึง ความเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้ขายปัจจัยการผลิต และผู้ผลิตกับผู้จัดจำหน่ายในอุตสาหกรรมที่อยู่ภายใต้โซ่อุปทานเดียวกัน

แนวคิดการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับธุรกิจ

ปลายศตวรรษที่แล้วได้มีผู้นำแนวคิดการยกเครื่องกระบวนการธุรกิจ (Business process reengineering) ที่มุ่งการปรับปรุงประสิทธิภาพกระบวนการทั่วทั้งองค์กร เพื่อขจัดความสูญเปล่าด้วยการตัดลดกระบวนการที่ไม่จำเป็นและมุ่งเน้นกระบวนการเพิ่มมูลค่า (Value-added process) ซึ่งถูกแจกลำคัญในกิจกรรมการเพิ่มมูลค่าคือ การมีกิจกรรมภายในห่วงโซ่อุปทานที่มีองค์ประกอบของการเชื่อมโยงทั้งในระดับต้นน้ำและปลายน้ำ (Upstream & downstream) เพื่อให้การไหลของสารสนเทศและทรัพยากรในรูปของสินค้าสำเร็จรูป สินค้าระหว่างทาง และวัตถุดิบ ซึ่งจะถูกปรับให้สมดุลและสอดคล้องกับปริมาณอุปสงค์และอุปทานโดยมีกฎเกณฑ์ที่สำคัญ คือเวลาที่จะเกิดประสิทธิผล หากสามารถควบคุมและลดความไม่แน่นอนลงให้น้อยที่สุด (Minimum uncertainty) มีการจัดการและแลกเปลี่ยนสารสนเทศระหว่างฝ่ายงานและการทำงานที่ประสานความร่วมมือ ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน หากการดำเนินการเกิดประสิทธิผลก็จะส่งผลให้เกิดผลิตภาพจากการลดต้นทุนในการจัดเก็บสินค้าคงคลังและสามารถตอบสนองอุปสงค์และสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

โครงข่ายของโลจิสติกส์ กับห่วงโซ่อุปทาน

ห่วงโซ่อุปทาน เป็นการควบคุมการผลิตในภาพรวมทั้งหมด คือ เมื่อลูกค้าซื้อสินค้าจากร้านค้าปลีก ภาคการผลิตทั้งระบบจะรับทราบการขายสินค้าจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยงกัน และจะสนองตอบโดยการสั่งงานไปยังส่วนต่าง ๆ ของระบบ เช่น ผู้ค้าส่ง ผู้ผลิตสินค้า และผู้ผลิตวัตถุดิบ ในการผลิตสินค้า จัดส่งมายังผู้ค้าปลีก เพื่อนำมาทดแทนสินค้าที่ขายไป ดังนั้นโลจิสติกส์ (Logistics) กับห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) จึงเป็นเสมือนส่วนหนึ่งที่เชื่อมโยงกระบวนการผลิตกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะเน้นถึงความสำคัญของระบบที่รวดเร็ว ด้วยต้นทุนการจัดการที่ต่ำกว่า ให้ลูกค้าเกิดความพอใจสูงสุดหากการบริหารจัดการกิจกรรมเหล่านี้มีประสิทธิภาพจะทำให้ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลงซึ่งหมายถึงต้นทุนการผลิตลดลง และจะทำให้ต้นทุนโลจิสติกส์ลดลงในภาพรวม

ดังนั้น การพัฒนาภาคการผลิตอย่างแท้จริง จึงต้องคิดและมองแยกแยะเป็นกลุ่มภาคการผลิตตามถิ่นฐาน (Rosenfeld, 1997) จะคิดในลักษณะเดียวกันกับระดับภาครวมของทั้งประเทศไม่ได้ การพัฒนาเศรษฐกิจให้เกิดผลเป็นรูปธรรมต้องอาศัยการดำเนินงานในทุกระดับทั้ง ภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน สมาคมและการรวมกลุ่มของธุรกิจต่าง ๆ Buckley and Casson (1988) ให้แนวคิดว่าความร่วมมือกันระหว่างองค์กรธุรกิจเป็นทางเลือกที่สำคัญของการทำธุรกิจจึงมีการศึกษาทางทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ พัฒนาการและแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ ในรูปแบบเครือข่าย (Nohria & Eccles, 1992 ; Powell, 1990)

วิธีการวิจัย

การศึกษาแนวทางการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยใช้รูปแบบของการวิจัยที่เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวิธีดำเนินการและขั้นตอนการศึกษา ประกอบด้วย

การศึกษาข้อมูล

ศึกษาข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย และข้อมูลของผู้ประกอบการยางพาราในพื้นที่ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ศึกษาเอกสารบทความทางวิชาการ ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อนำมาเป็นแนวทางการดำเนินงานวิจัย

การสำรวจวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

การลงพื้นที่สำรวจกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ประกอบการยางพารา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่การบริหารราชการกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ 3 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน คือ อุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู เป็นขอบเขตในการจัดเก็บข้อมูลเป้าหมาย เพื่อรวบรวมข้อมูลกระบวนการและลักษณะการดำเนินงานของเกษตรกร การจัดการแรงงาน การขนส่ง ราคาจำหน่าย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยางพารา และกิจกรรมด้านการดำเนินงานเครือข่าย ของเกษตรกรในพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัด เพื่อรวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นรายงานวิจัยเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลเครือข่ายวิสาหกิจที่เป็นแนวทางการพัฒนาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมยางพารา

ประชากรและตัวอย่างของการศึกษา

เกษตรกรผู้ประกอบการยางพาราพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หนองคายและหนองบัวลำภู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ 3 จังหวัด ใช้กลุ่มตัวอย่าง (Sample) โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive) ด้วยการลงพื้นที่ประสานหน่วยงานเพื่อจัดเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยการสัมภาษณ์และการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

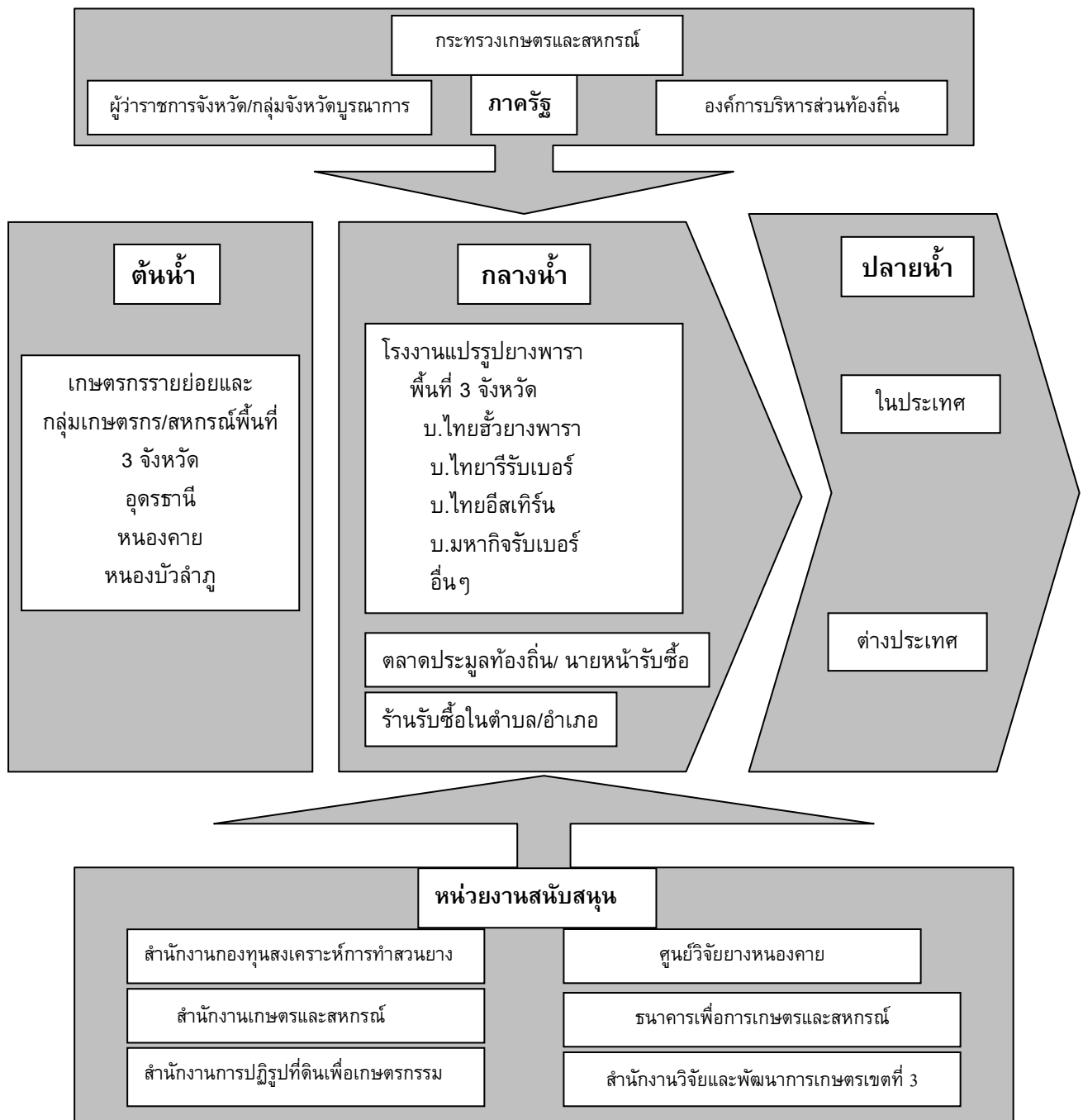
หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดเก็บข้อมูลรายชื่อของเกษตรกรผู้ปลูกยางรายย่อยและกลุ่มเกษตรกร ที่เป็นต้นน้ำของอุตสาหกรรมยางพารา ได้แก่ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดหนองคาย สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดอุดรธานี สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดหนองบัวลำภู ศูนย์วิจัยยางหนองคาย สำนักงานวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอุตสาหกรรมยางพารา

เกษตรกรผู้ปลูกยางรายย่อยและกลุ่มเครือข่ายยางพาราในพื้นที่ครอบคลุม 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วยอำเภอกุดจับ โพนพิสัย รัตนวาปี บึงโขงหลง บึงกาฬ ศรีเชียงใหม่ สังคม จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วยอำเภอ บ้านผือ กุดจับ หนองวัวซอ น้ำโสม บ้านดุง จังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วยอำเภอ โนนสัง ศรีบุญเรือง นาแก เมืองหนองบัวลำภู เป็นต้น

ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้รับซื้อยางในพื้นที่เพาะปลูกจังหวัด หนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู ประกอบด้วย บริษัท ไทยฮั่วยางพารา จำกัด สาขา อุดรธานี บริษัท ไทยยาริรับเบอร์ จำกัด บริษัท มหากิจ รับเบอร์ จำกัด บริษัท ไทยอีสเทอร์น จำกัด บริษัท สหมิตรยางพารา บริษัท ไทยรับเบอร์ลาเท็กซ์ บริษัทรับซื้อยางในพื้นที่ และตัวแทนรับซื้อยางในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ

ผลการวิจัย

แผนภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (อุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู)

รูปที่ 1 การเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

การพัฒนาการรวมกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่หนึ่งถือเป็นแนวทางของการพัฒนาให้เกิดการรวมกลุ่มวิสาหกิจและสถาบันที่เกี่ยวข้องมารวมตัวกันดำเนินกิจการอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง มีความร่วมมือ เกื้อหนุนกัน เชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกันอย่างครบวงจร ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการในกระบวนการผลิตที่อยู่ในสายของห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่ธุรกิจต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ และความเชื่อมโยงในแนวนอน คือเป็นการเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมสนับสนุนต่างๆ เพื่อให้เกิดการเพิ่มผลิตภาพ ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน จึงได้ศึกษาแผนภาพของการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เห็นเส้นทางของการเชื่อมโยงและบทบาทหน้าที่ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเครือข่ายในพื้นที่ของกลุ่มจังหวัด โดยศึกษาห่วงโซ่การผลิตยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า จังหวัดหนองคายมีผลผลิตต้นน้ำจากเกษตรกรคือ น้ำยางสด ยางแผ่นดิบ ยางก้อนถ้วย และเศษยาง โดยผลผลิตต้นน้ำจะเป็นวัตถุดิบในการผลิตในอุตสาหกรรมแปรรูปขั้นต้น ส่วนหนึ่งจะส่งออกที่ทำเรือคลองเตย และที่แหลมฉบัง บางส่วนส่งเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมแปรรูปขั้นกลาง และขั้นสุดท้ายที่ภาคกลางและภาคตะวันออก ทั้งนี้การเปิดสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 ที่จังหวัดมุกดาหาร ทำให้เกิดโอกาส (Opportunity) ด้านการส่งออก ยางแท่ง ยางแผ่นรมควัน ของอุตสาหกรรมแปรรูปขั้นต้นในภูมิภาค ที่เดิมต้องส่งออกไปที่ท่าเรือคลองเตยและแหลมฉบัง สามารถส่งออกทางจังหวัดมุกดาหาร ข้ามสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 2 ไปยังแขวงสะหวันนะเขต สปป.ลาว เดินทางตามทางหลวงหมายเลข 9 ไปยังท่าเรือดานัง ประเทศเวียดนามแล้วขนส่งทางเรือทะเลไปยังประเทศจีนและญี่ปุ่น ทำให้ระยะทาง ต้นทุนการขนส่งถูกลงซึ่งจะเห็นได้ว่าการผลิตยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีทั้งจุดแข็ง (Strength) ในด้านเนื้อที่เพาะปลูกและผลผลิตจำนวนมาก มีโรงงานแปรรูปยางและรับซื้ออยู่ในพื้นที่ รวมทั้งมีเส้นทางเชื่อมต่อระหว่างภูมิภาค ได้แก่ เส้นทางเชื่อมตะวันออก ตะวันตก (EWEC) เส้นทางเชื่อมมุกดาหารกับแหลมฉบัง (ESB) และโอกาส (Opportunity) จากการเปิดเส้นทางส่งออกไปยังด้านอินโดจีน สู่ สปป.ลาว เวียดนาม จีน และญี่ปุ่น ผ่านทางจังหวัดมุกดาหาร ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งต่ำลง จังหวัดมุกดาหารควรพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางการค้าขาย รวบรวมและกระจายสินค้าของภูมิภาค ส่วนของห่วงโซ่การผลิต (Supply Chain) โดยมีผลผลิตต้นน้ำยางพาราจากเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ซึ่งมีอยู่ในผลผลิตประกอบด้วย ยางแผ่นดิบประมาณ 70 % ยางแผ่นรมควัน 5% ของผลผลิตทั้งหมด เป็นน้ำยางสดและยางก้อนถ้วย (Cup lump) ประมาณ 25 % ของผลผลิต (ที่มา : สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางอุดรธานี) ผลผลิตทั้ง 3 รูปแบบเป็นผลผลิตยางพาราที่เกษตรกรพื้นที่จังหวัดอุดรธานีผลิตเข้าสู่อุตสาหกรรมแปรรูปขั้นต้น โดยเฉพาะยางก้อนถ้วยที่เกษตรกรนิยมนำมาจำหน่ายเนื่องจากขั้นตอนและกระบวนการดำเนินการไม่ยุ่งยาก อุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราในจังหวัดอุดรธานีและหนองคายจึงเป็นผลผลิตยางพาราต้นน้ำ และมีการนำผลผลิตจากยางพาราบางส่วนมาแปรรูป เพื่อส่งโรงงานแปรรูปขั้นต้นในพื้นที่ มีบางส่วนเป็นวัตถุดิบขั้นต้นในอุตสาหกรรมการผลิตภาคกลาง ภาคตะวันออก อีกส่วนหนึ่งส่งออกทางท่าเรือคลองเตย แหลมฉบัง และบางส่วนผ่านด่านจังหวัดเชียงราย

การนำผลผลิตยางพาราพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ น้ำยางสด ยางแผ่นดิบ และยางก้อนถ้วยของเกษตรกร เพื่อออกสู่ตลาดจนถึงโรงงานแปรรูปซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขั้นต้นผ่านระบบตลาดต่าง ๆ ดังนี้

1. ตลาดประมูลยางท้องถิ่น รวบรวมยางแผ่นดิบและยางก้อนถ้วย จากการรวมกลุ่มของเกษตรกร หรือกลุ่มสหกรณ์ โดยสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางให้การสนับสนุนการดำเนินงานเปิดประมูลยางเดือนละหนึ่งครั้ง สถานที่จัดประมูลอยู่ใกล้พื้นที่ปลูกยางพาราซึ่งกำหนดให้มีอำเภอละ 1 ตลาด เกษตรกรนำผลผลิตจากยางพาราเพื่อเปิดประมูล โดยมีพ่อค้าคนกลางหรือตัวแทนจากโรงงานในท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นผู้ประมูล ตลาดประมูลยางท้องถิ่นเป็นตลาดที่เกษตรกรในพื้นที่นำผลผลิตมาจำหน่ายประมาณร้อยละ 85 ของผลผลิตยางพาราที่ได้

วันที่	ประเภทยาง	ปริมาณ 1	ปริมาณ 2	ปริมาณ 3	ปริมาณ 4	ราคา	ราคาต่อ	ราคาต่อ	ราคาต่อ
1	ยางแผ่นดิบ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
2	ยางแผ่นดิบ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
3	ยางแผ่นดิบ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
4	ยางแผ่นดิบ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
5	ยางแผ่นดิบ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
6	ยางแผ่นดิบ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
7	ยางแผ่นดิบ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
8	ยางแผ่นดิบ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
9	ยางแผ่นดิบ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
10	ยางแผ่นดิบ	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000

รูปที่ 2 ตลาดประมูลยางท้องถิ่น ที่เป็นจุดรวมยางพาราและส่งมอบของกลุ่มโนนทันยางทอง จังหวัดหนองบัวลำภู

2. พ่อค้านายหน้าในท้องถิ่นและร้านค้าท้องถิ่น ที่อยู่ใกล้ในพื้นที่ปลูกยางพารา ซึ่งเข้าไปรับซื้อผลผลิตยางในพื้นที่ปลูกและเข้าร่วมประมูลในตลาดประมูลยางท้องถิ่น โดยการรับซื้อผลผลิตทั้งน้ำยางสด ยางแผ่นดิบ ยางก้อนถ้วย และเศษยาง จากเกษตรกรโดยตรงเพื่อนำไปจำหน่ายให้กับร้านค้า บริษัท โรงงานแปรรูปในพื้นที่ในช่วงผลผลิตยางขาดแคลนและมีราคาสูง มีพ่อค้าหรือนายหน้ารวบรวมผลผลิตยางพาราไปให้กับโรงงานแปรรูปนอกพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น โรงงานแปรรูปยางพาราจังหวัดระยองและชลบุรี โดยเกษตรกรนำผลผลิตจำหน่ายให้พ่อค้าหรือนายหน้าท้องถิ่นประมาณร้อยละ 15 และนำเข้ากลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์เพื่อไปประมูลในตลาดประมูลยางท้องถิ่นโดยประมาณร้อยละ 85 ผลผลิตยางพาราในพื้นที่ส่งให้โรงงานแปรรูปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รูปที่ 3 นายหน้าและร้านค้ารับซื้อยางพาราในท้องถิ่น อำเภอปากคาด จังหวัดหนองคาย

3. โรงงานแปรรูปขั้นต้นในพื้นที่จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วยบริษัทไทยรับเบอร์ลาเท็กซ์ กรุ๊ป จำกัด บริษัทรุ่งเรืองยางพารา อำเภอบึงกาฬ และบริษัทไทยอีสเทิร์นรับเบอร์ จำกัด อำเภอบึงกาฬ คัด โรงงานแปรรูปขั้นต้นจังหวัดอุดรธานีและหนองบัวลำภู ประกอบด้วยบริษัทไทยยาริรับเบอร์ อำเภอนองว้าวซอและบริษัทไทยฮั่วยางพารา จำกัด อำเภอนองหาน โดยโรงงานแปรรูปขั้นต้นรับซื้อ ผลผลิตยางพาราจากเกษตรกรที่อยู่ใกล้กับโรงงานและการเข้าไปประมูลรับซื้อในตลาดประมูลยาง ท้องถิ่น เพื่อนำผลผลิตยางพารามาแปรรูปเป็นอุตสาหกรรมขั้นต้น คือ ยางแผ่นอบแห้ง ยางแผ่น รมควันอัดก้อน และยางแท่ง โดยร้อยละ 80 ของผลผลิตจากโรงงานเป็นยางแผ่นรมควันและยางแท่ง เพื่อส่งออกผ่านทางท่าเรือคลองเตยและแหลมฉบัง ไปยังประเทศคู่ค้า เช่น จีน ญี่ปุ่น ร้อยละ 20 ส่ง เป็นวัตถุดิบให้กับอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

4. บริษัทผู้ส่งออกพื้นที่ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรับซื้อผลผลิตยางพาราจากเกษตรกรในพื้นที่ บริษัทหรือโรงงานแปรรูปที่เป็นผู้ซื้อยางพารารายใหญ่ 4 บริษัท คือ บริษัทมหากิจรับเบอร์ อำเภอกุด จั๊บ จังหวัดอุดรธานี บริษัทไทยฮั่วยางพาราจังหวัดหนองคายและจังหวัดอุดรธานี บริษัทไทยอีส เทิร์นจำกัด จังหวัดหนองคาย และบริษัทไทยยาริรับเบอร์ซึ่งเป็นบริษัทแปรรูปยางพาราขั้นต้นที่ตั้งอยู่ ในพื้นที่อำเภอนองว้าวซอ โรงงานจังหวัดอุดรธานี ทั้ง 3 บริษัทนำผลผลิตยางพารารับที่ซื้อโดยตรง หรือประมูลจากกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อส่งออกต่างประเทศร้อยละ 90 และส่วนที่เหลือส่งให้กับ บริษัทแม่ที่เป็นโรงงานแปรรูปที่จังหวัด ระยอง กรุงเทพฯ และสมุทรปราการ เพื่อเป็นวัตถุดิบขั้นต้นที่จะ แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในประเทศ เช่น ถูมียาง พื้นรองเท้า และยางรถยนต์

บริษัทไทยอีสเทิร์น จำกัด มีกลุ่มประเทศเป้าหมายหลักส่งออกร้อยละ 95 ในกลุ่มทวีป เอเชีย ได้แก่ ประเทศจีน ที่มณฑล ชิงเต่า ยูนาน และคุนหมิง ประเทศเกาหลี ที่ กวางวอก ประเทศ ญี่ปุ่น ที่ โยโกฮามา กลุ่มประเทศยุโรป สหรัฐอเมริกา และกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง โดยบริษัทไทย อีสเทิร์น ส่งผลผลิตยางพาราให้กับโรงงานที่แปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ยางรถยนต์ เช่น บริษัทผลิตราย YOKOHAMA ในญี่ปุ่น ผลิตภัณฑ์ในโครงสร้างอาคาร บริษัทผลิตราย DUNLOP ประเทศอเมริกา โดย บางส่วนส่งเป็นวัตถุดิบขั้นต้นเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ในประเทศร้อยละ 5 ประกอบด้วย บริษัท บริทส โตน มิซซิลิน โยโก และบริษัท ไออาซี

รูปที่ 4 โรงงานแปรรูปยางพาราบริษัทไทยอีสเทิร์น จำกัด สาขาจังหวัดหนองคาย

บริษัทไทยฮั้วยางพารา จำกัด (มหาชน) มีสาขาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3 จังหวัด คือ อุดรธานี หนองคาย และสกลนคร โรงงานทั้ง 3 สาขารับซื้อผลิตภัณฑ์จากยางพารา คือ สาขา อุดรธานีรับซื้อยางแผ่นดิบ หนองคายรับซื้อยางก้อนถ้วย และสกลนครรับซื้อน้ำยางสด เพื่อส่งต่อไปยัง บริษัทแม่ โดยส่งออกต่างประเทศร้อยละ 90 ในประเทศร้อยละ 10 ผลผลิตยางพาราของบริษัท ส่งไป ภาคตะวันออกที่จังหวัดชลบุรี ไปจังหวัดสมุทรปราการ และเขตอุตสาหกรรมนวนคร เพื่อแปรรูปเป็น ผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น ยางเครื่องบิน ยางรถยนต์ ถังมียาง และเป็นอะไหล่รถยนต์ ผลผลิตยางที่ส่ง จำหน่าย คือ ยางอัดก้อน และยางคอมปาวที่มีส่วนผสมของสารเคมีที่ทำให้ยางมีสีดำพร้อมแปรรูปเป็น ยางรถยนต์ มีกลุ่มประเทศลูกค้าที่เป็นเป้าหมายหลักเพื่อการส่งออก คือ ญี่ปุ่น จีน และสหรัฐอเมริกา โดยผ่านทางท่าเรือคลองเตย และท่าเรือแหลมฉบัง

รูปที่ 5 โรงงานแปรรูปยางพาราบริษัท ไทยฮั้วยางพารา สาขาจังหวัดอุดรธานี

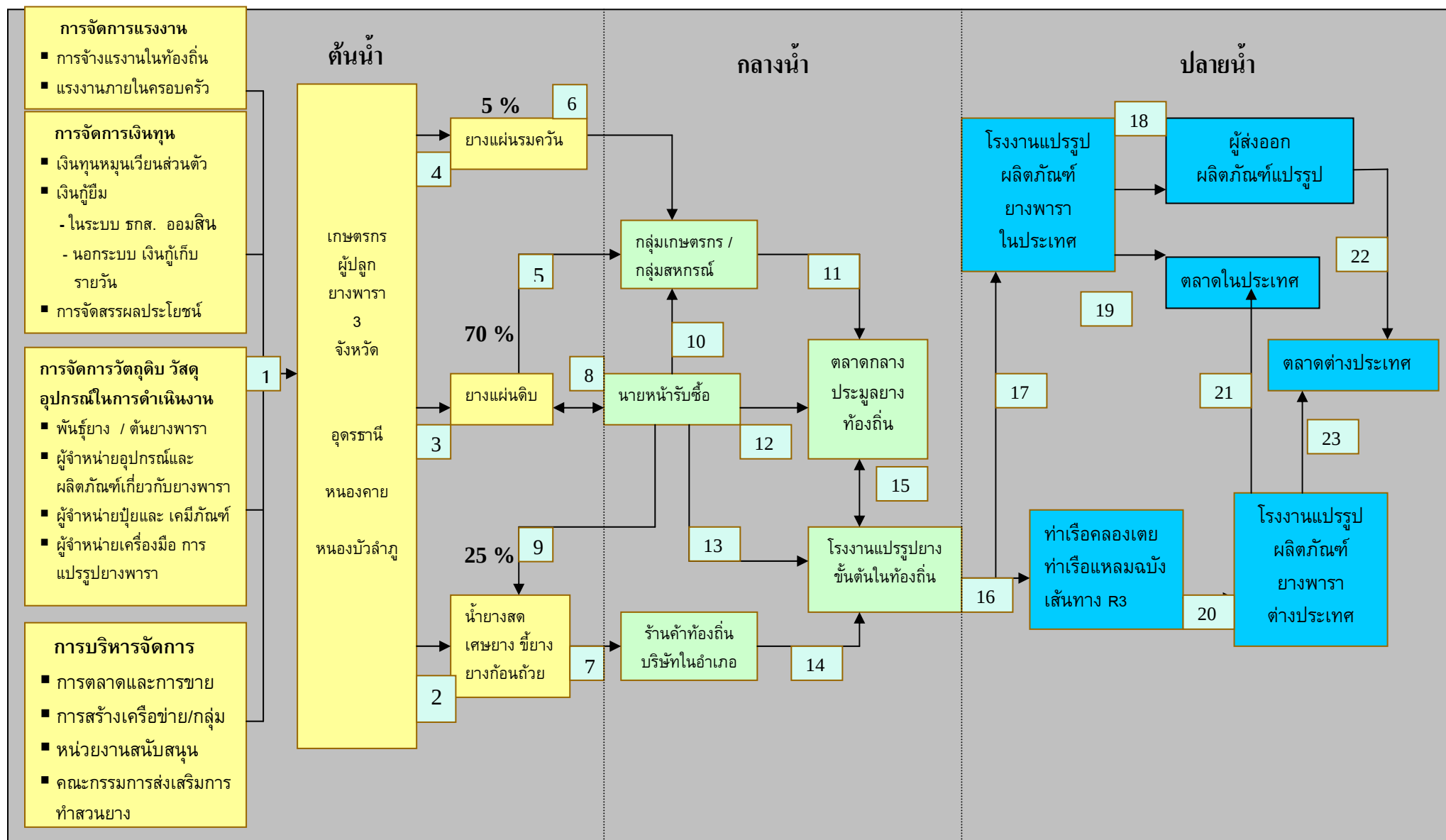
บริษัทไทยยาริรับเบอร์ จำกัด เป็นบริษัทที่สร้างขึ้นจากผู้ถือหุ้นที่อยู่ในพื้นที่อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ทำธุรกิจด้านยางพาราไม่นานเมื่อเทียบกับบริษัท 2 บริษัทคือ บริษัทไทยอีสเทิร์น และบริษัทไทยฮั้วยางพารา โดยประเทศเป้าหมายหลักในการส่งยางพารา คือจีนเพื่อแปรรูปเป็น ยางรถยนต์ส่วนในประเทศบริษัทไทยยาริรับเบอร์นำผลผลิตที่ได้ส่งไปโรงงานแปรรูปที่จังหวัดสระบุรี และระยอง เพื่อแปรรูปเป็นยางรถยนต์ บริษัทไฟสโตน มีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 95 และในประเทศ ร้อยละ 5

บริษัทมหากิรับเบอร์ จำกัด อำเภอภูพาน จังหวัดอุดรธานี รับซื้อผลผลิตยางแผ่นดิบ จากเกษตรกรในพื้นที่อำเภอภูพาน อำเภอบ้านผือ ส่งผลผลิตยางพาราให้กับบริษัทแม่ที่จังหวัดระยอง เพื่อนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ยางรัด ยางลบ และส่งออกต่างประเทศ

รูปที่ 6 โรงงานแปรรูปยางพาราบริษัทมหากิรับเบอร์ จังหวัดอุดรธานี

ผลการศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด

รูปที่ 7 การเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราจากพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด

ที่มา: ข้อมูลสัดส่วนผลผลิตต้นน้ำยางพาราจากการสำรวจข้อมูลจากเกษตรกร โรงงานในพื้นที่ สกย. 3 จังหวัด ศูนย์สถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และ สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร

ผลการศึกษาด้านน้ำ

หมายเลข 1 การสำรวจพื้นที่ปลูกยางพาราจังหวัดหนองคายด้านอำเภอโซ่พิสัย บึงกาฬ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ทดลองและนำร่องในการปลูกยางพารามาตั้งแต่ปี 2538 และเริ่มกรีดยางตั้งแต่ปี 2544 โดยมีพื้นที่บางส่วนของจังหวัดอุดรธานี อำเภอบ้านผือ หนองวัวซอ จังหวัดหนองบัวลำภู อำเภอโนนสัง และพื้นที่บางส่วนของแต่ละจังหวัดมีการกรีดยางกว่า 8 ปี โดยเจ้าของสวนส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกยางโดยเฉลี่ย 10 ถึง 15 ไร่ ซึ่งเดิมใช้ปลูกพืชไร่ เช่น อ้อย หรือมันสำปะหลัง ไม่มีแหล่งน้ำในพื้นที่ปลูก การจัดการแรงงานในพื้นที่ปลูกยางส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครอบครัวเนื่องจากพื้นที่ปลูกมีไม่มาก บางพื้นที่มีการจ้างแรงงานในท้องถิ่นที่เคยกรีดยางที่ภาคใต้มาก่อน บางพื้นที่มีการจ้างงานโดยมีเงื่อนไขข้อตกลงร่วมกัน คือ การแบ่งผลประโยชน์โดยให้เจ้าของสวนยางเป็นผู้กำหนดเงื่อนไข เช่น ในกรณีของสวนยางพาราของเกษตรกรรายหนึ่งที่ตกลงกับแรงงานซึ่งมีหน้าที่ดูแลสวนยางแบ่งส่วนคนละ 50 ต่อ 50 โดยแรงงานที่ดูแลต้องเป็นผู้ดูแลต้นยางและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในสวนยางทั้งหมด หรือบางแห่งแบ่งเป็น 60 ต่อ 40 เจ้าของสวนรับ 60 แรงงานกรีดยางรับ 40 ส่วนค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็แบ่งจ่ายในอัตรา 60 ต่อ 40 เช่นกัน มีบางพื้นที่มีเงื่อนไขที่แตกต่างออกไป เช่น แบบ “ชักสิบ” คือ ในแต่ละวันที่จำหน่ายยางได้เจ้าของสวนชักออกไปก่อนร้อยละ 10 ที่เหลือแบ่งเท่ากัน คือ 50 ต่อ 50 เจ้าของสวนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในสวนยางทั้งหมด หรือ แบ่ง 50 ต่อ 50 เท่ากันแต่เจ้าของสวนต้องหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นก่อนแบ่งผลประโยชน์เท่ากัน นอกจากนี้มีการจ้างแรงงานโดยการจ้างกรีดยางและจ้างเก็บผลผลิตน้ำยางเป็นรายวัน โดยเฉลี่ยตั้งแต่ 150 ถึง 300 บาทต่อวัน ขึ้นอยู่กับพื้นที่หรือจำนวนต้นยางพาราที่กรีดยางหรือตามข้อตกลงของเจ้าของสวน การจัดการด้านเงินทุน ส่วนใหญ่เกษตรกรที่ปลูกและกรีดยางมาหลายปีจะใช้ทุนส่วนตัวในการดำเนินงาน บางส่วนเป็นการกู้จากสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้อง เช่น จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธกส. และมีบางส่วนที่เป็นผู้ปลูกยางใหม่ที่มีการกู้ยืมเงินทุนนอกระบบจากนายทุนที่อยู่ในพื้นที่ ด้านการบริหารจัดการวัตถุดิบในพื้นที่ปลูกยางพาราทั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นการขอคำปรึกษาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สกย. ในการให้ความรู้พันธุ์ยาง ชนิดของปุ๋ย รวมทั้งเครื่องมือหรืออุปกรณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำสวนยาง โดยมีแหล่งจำหน่ายที่อยู่ใกล้หมู่บ้านหรือในอำเภอ ส่วนการบริหารจัดการหรือด้านการตลาดมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดตั้งให้มีตลาดกลางยางพาราในท้องถิ่นไว้ในแต่ละอำเภอ เช่น อำเภอรัตนวาปี โซ่พิสัย บึงกาฬเพื่อเป็นจุดรวมยางในแต่ละพื้นที่เพื่อประมูลราคายาง การรวมกลุ่มมีหลายรูปแบบเช่น การรวมกลุ่มของเกษตรกรเอง รูปแบบของสหกรณ์ที่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุน และบางพื้นที่เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มกันเนื่องจากต้องการจำหน่ายผลผลิตยางพาราให้กับพ่อค้าคนกลาง เพราะต้องการความสะดวก และไม่ต้องเสียเวลารอรับเงินที่ได้จากการจำหน่าย ถึงแม้จะถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบหรือถูกกดราคายางให้ต่ำกว่าการประมูลในรูปแบบของการรวมกลุ่ม และบางส่วนก็ต้องการนำเงินที่ได้ไปใช้หนี้ในระบบที่ต้องส่งรายวันให้แก่เจ้าหนี้ การรวมกลุ่มกันในรูปแบบความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มระหว่างเครือข่ายกลุ่มต่างๆ ยังไม่พบโดยส่วนใหญ่เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นเมื่อมีหน่วยงานเกี่ยวข้องมีกิจกรรมสนับสนุน ซึ่งการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจคือการที่กลุ่มมีความร่วมมือกันในด้านต่างๆ ร่วมกัน

หมายเลข 2 เกษตรกรพื้นที่จังหวัดหนองคายนิยมจำหน่ายผลผลิตเป็นเศษยาง ยางก้อน ถ้วย เพราะมีขั้นตอนไม่มากและสะดวกไม่ต้องเสียเวลาแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบหรือยางรมควันที่มีหลาย ขั้นตอนและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ผลผลิตยางก้อนถ้วยมีพ่อค้าหรือนายหน้ามารับซื้อถึงสวนยาง โดยเฉพาะในเขตอำเภอโพนพิสัยและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อนำไปจำหน่ายต่อให้กับบริษัท ไทยอิสเทิร์น จำกัด ที่อำเภอปากคาดมีการซื้อขายยางในแต่ละรอบโดยเว้นช่วงระยะเวลา 10 วันต่อรอบ เกษตรกร นำยางก้อนถ้วยบรรจุใส่กระสอบ แล้วนำมาวางเรียงเพื่อรอนายหน้ามารับซื้อที่จุดนัดหมายและชั่ง น้ำหนัก โดยนายหน้าจ้างเหมารถบรรทุกเพื่อนำผลผลิตยางไปส่งโรงงาน

รูปที่ 8 ยางก้อนถ้วยที่รอนายหน้ามารับซื้อ การชั่งน้ำหนักยาง การขนย้ายด้วยรถบรรทุก

หมายเลข 3 พื้นที่อำเภอบ้านผือ หนองวัวซอ นิยมจำหน่ายเป็นยางแผ่นดิบ ซึ่งส่วนใหญ่เป็น ยางแผ่นที่ไม่ได้มาตรฐานจากกระบวนการผลิต หรือการแปรรูปที่ไม่มีคุณภาพ จากการขาดความรู้ กระบวนการผลิตทำให้แผ่นยางมีสิ่งปลอมปนในปริมาณมาก เช่น เศษไม้ ดิน หรือทราย ยางแผ่นดิบที่ ได้ไม่มีคุณภาพและมาตรฐานต่ำ ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งที่พ่อค้าคนกลางนำมาใช้กดราคารายง มีบางพื้นที่ เกษตรกรเองสนใจใส่สิ่งปลอมปนลงไปในขั้นตอนการผลิตหรือขั้นตอนการมัดยางแผ่นรวมกันเพื่อให้มี น้ำหนักยางเพิ่มขึ้น

หมายเลข 4 พื้นที่จังหวัดอุดรธานีและหนองบัวลำภูเกษตรกรบางส่วนมีการแปรรูปเป็นยาง แผ่นดิบและยางแผ่นรมควัน การกลุ่มกันที่เข้มแข็ง เช่นที่บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ ที่มีการ รวมกลุ่มกันเพื่อแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบและยางแผ่นอบแห้งด้วยโรงงานที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์โดยเมื่อ ครบรอบ 1 เดือนมีการรวมผลผลิตยางที่บ้านหัวหนากลุ่มเพื่อประมูลจำหน่ายให้กับพ่อค้าหรือตัวแทน ของบริษัทที่มาประมูลรับซื้อทั้งยางแผ่นดิบและยางแผ่นอบแห้งซึ่งผู้ชนะการประมูลจะเป็นตัวแทนจาก บริษัทท้องถิ่น เช่น ไทยยาริรับเบอร์ โดยกลุ่มหนองบัวบานไม่จำหน่ายให้กับนายหน้าที่มารับซื้อโดยตรง

หมายเลข 5 และ 6 ผลผลิตที่เป็นยางแผ่นดิบและแผ่นรมควันจากเกษตรกรที่มีประสบการณ์ และผ่านการกรีดยางมานานได้มีการรวมกลุ่มกันเองและมีหน่วยงานไปสนับสนุนการรวมกลุ่ม ซึ่งได้รับการ สนับสนุนและการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยประธานกลุ่มเป็นผู้ที่ เคยอยู่ในโครงการส่งเสริมการปลูกยางช่วงแรก ตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา และเป็นวิทยากรร่วมให้กับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้กับผู้ปลูกยางใหม่ในการแปรรูปยางเป็นยางแผ่นดิบและยางแผ่น รมควัน ซึ่งการรวมกลุ่มเพื่อเป็นจุดรวมผลผลิตยางพาราให้สมาชิกกลุ่มได้นำมารวมกันเพื่อประมูลกับ

นายหน้าหรือตัวแทนรับซื้อ ณ ตลาดกลางในท้องถิ่นหรือพื้นที่อำเภอใกล้เคียง

หมายเลข 7 8 และ 9 ผลผลิตที่เป็นน้ำยางสด เศษยาง ชี้อย่าง และยางก้อนถ้วย เกษตรกร โดยเฉพาะผู้ปลูกรายย่อยที่มีพื้นที่ปลูกยางจำนวนไม่มาก 2-5 ไร่ ไม่สนใจแปรรูปผลผลิตยางให้เป็นยางแผ่นดิบหรือยางแผ่นอบแห้งโดยนำไปจำหน่ายให้กับร้านค้าในหมู่บ้านหรืออำเภอ หรือมีนายหน้าที่ตระเวนมารับซื้อถึงที่สวนยางและที่บ้านของเกษตรกร โดยเฉพาะในเขตพื้นที่เพาะปลูกยางที่อยู่ห่างไกลจากโรงงานที่เป็นจุดรับซื้อยางพารา

ผลการศึกษากลางน้ำ

หมายเลข 10 นายหน้ารับซื้อส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าในท้องถิ่นที่ไปติดต่อขอรับซื้อยางแผ่นดิบและยางแผ่นอบแห้งจากกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มสหกรณ์ยางพาราในพื้นที่

หมายเลข 11 กลุ่มเกษตรกรบางกลุ่มเช่นที่อำเภอปากคาดหนองคายมีการประมูลและรับซื้อยางก้อนถ้วยของสมาชิกรายย่อยในกลุ่มกันเอง และมีการประสานงานกับโรงงานที่รับซื้อยางพาราในพื้นที่หรือเปิดบัญชีธนาคารไว้กับโรงงานยางพาราเพื่อสะดวกในการซื้อขาย เช่น บริษัทไทยอิสเทิร์น อำเภอปากคาด หรือบริษัทไทยฮั้วยางพารา ที่อำเภอบึงกาฬ หลังจากที่มีการประมูลซื้อขายผ่านตลาดกลางแล้ว **หมายเลข 15** ส่งไปยังโรงงานแปรรูปในพื้นที่

รูปที่ 9 การประมูลซื้อขายยางพาราในตลาดประมูลยางท้องถิ่น

หมายเลข 12 นายหน้ารับซื้อเข้าไปประมูลเพื่อซื้อขายยางจากตลาดกลางในท้องถิ่น และส่งให้กับโรงงานแปรรูปในพื้นที่โดยส่วนหนึ่งนายหน้าเป็นผู้ที่โรงงานส่งมาเป็นตัวแทนผู้เข้าร่วมประมูลและรับซื้อจากเกษตรกรหรือกลุ่มสหกรณ์ต่างๆ เพื่อส่งต่อไปยังโรงงาน **หมายเลข 13**

หมายเลข 14 ร้านค้าในท้องถิ่นหรือร้านรับซื้อในรูปแบบของบริษัทรับซื้อยางนำผลผลิตยางที่รับซื้อมาจากเกษตรกรเพื่อไปจำหน่ายต่อให้กับโรงงานแปรรูปขั้นต้นที่ตั้งอยู่ใกล้กับท้องถิ่นนั้นๆ โดยมีกำไรส่วนต่างจากราคาที่รับซื้อจากเกษตรกรกับราคาที่จำหน่ายให้กับโรงงานโดยตรง

ผลการศึกษาปลายทาง

หมายเลข 16 โรงงานรับซื้อผลผลิตยางในพื้นที่ จังหวัดหนองคาย คือ บริษัทไทยอิสเทิร์น บริษัทไทยฮั่วยางพารา สาขาหนองคาย จังหวัดอุดรธานีและหนองบัวลำภู คือ บริษัทไทยยาริรับเบอร์ จำกัด ที่รับซื้อผลผลิตยางจากเกษตรกรโดยตรง หรือจากการประมูลยางพาราจากตลาดยางพาราท้องถิ่นและจังหวัดอุดรธานีมีโรงงานแปรรูปยางขึ้นต้น คือ ห้างหุ้นส่วนจำกัด มณฑลหล่อยาง ซึ่งจดทะเบียนเปิดกิจการตั้งแต่ปี 2515 เป็นโรงงานที่ผลิตยางนอก ยางใน หล่อดอกยางและการซ่อมยางใหม่ มีโรงงานและศูนย์จำหน่ายยางรถยนต์ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองอุดรธานี โดยโรงงานมณฑลหล่อยางได้ซื้อวัตถุดิบ คือ เศษขี้ยางพาราจากบริษัทไทยฮั่วยางพารา อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี มาแปรรูปเป็นยางรถ และหล่อดอกยางเพื่อจำหน่ายให้กับลูกค้าทั่วไป

หมายเลข 17 โรงงานแปรรูปยางพาราขึ้นต้นในท้องถิ่น บริษัทไทยอิสเทิร์นรับเบอร์จำกัด หนองคาย บริษัทไทยฮั่วยางพารา จำกัด สาขาหนองคายและอุดรธานี บริษัทไทยรับเบอร์ลาเท็กซ์กรุ๊ป บริษัทรุ่งเรืองยางพารา บริษัทไทยยาริรับเบอร์ จำกัด เป็นโรงงานในพื้นที่ที่รับซื้อผลผลิตยางในรูปแบบน้ำยางข้น ยางก้อนถ้วยและยางแผ่นดิบจากกลุ่มเกษตรกรสวนยางในพื้นที่จังหวัด อุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู ด้วยการซื้อขายผ่านตลาดกลางท้องถิ่น หรือผ่านตัวแทนหรือนายหน้าในลักษณะของการประมูลและส่งเข้าโรงงาน หรือการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีการซื้อขายโดยตรงกับโรงงานไม่ผ่านการประมูล หรือการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐ วัตถุดิบจากยางพาราที่รับซื้อมาแปรรูปยางแผ่นดิบให้เป็นยางแผ่นรมควันหรือยางอัดลูกเต๋าส่งต่อไปยังบริษัทแม่ที่อยู่ในประเทศ เช่น บริษัทไทยอิสเทิร์นรับเบอร์ จังหวัดชลบุรี บริษัทไทยฮั่วยางพารา จังหวัดระยอง แปรรูปเพื่อส่งออกไปต่างประเทศ **หมายเลข 18** และ **หมายเลข 22** โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางพาราในประเทศเพื่อส่งออกไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ

หมายเลข 19 โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางพาราภายในประเทศ เช่น บริษัทมิซลิน ประเทศไทย บริษัทไทยบริดจสโตน (ประเทศไทย) และส่งออกไปยังประเทศในแถบเอเชีย เช่น จีน โดยผ่านท่าเรือคลองเตย แหลมฉบัง และมีบางส่วนนำวัตถุดิบจากบริษัทไทยยาริรับเบอร์ จังหวัดอุดรธานีผ่านเส้นทาง R3 ที่เชื่อมโยงไทย-พม่า-จีน จากแม่สาย ท่าขี้เหล็ก เชียงตุง เมืองลา จั๋งหง ซื่อเหมา คุณหมิง

หมายเลข 20 เข้าสู่ตลาดต่างประเทศและโรงงานแปรรูปยางพาราในต่างประเทศ เพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปต่างๆ จากยางพาราจำหน่ายให้กับผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ **หมายเลข 23** หรือย้อนกลับมาจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ **หมายเลข 21** เพื่อจำหน่ายในประเทศไทย

จากภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราจากการสำรวจข้อมูลสัดส่วนผลผลิตต้นน้ำยางพาราจากการสำรวจข้อมูลจากเกษตรกรกลุ่มสหกรณ์ โรงงานที่รับซื้อผลผลิตในพื้นที่ สกย. พื้นที่กลุ่มยุทธศาสตร์ทั้ง 3 จังหวัด ศูนย์สถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และสถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร ช่วงที่เริ่มต้นศึกษาวิจัยคือตั้งแต่ปี 2551 จนถึง 2553 พบว่าสัดส่วนผลผลิตต้นน้ำของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารามีผลผลิตจากเกษตรกรสวนยางมี 3 รูปแบบ คือ

- 1) ยางแผ่นดิบ ประมาณร้อยละ 70 ของผลผลิตทั้งหมด
- 2) น้ำยางสด ยางก้อนถ้วย เศษยาง ประมาณร้อยละ 25 ของผลผลิตทั้งหมด
- 3) ยางแผ่นรมควัน ประมาณร้อยละ 5 ของผลผลิตทั้งหมด

ข้อมูลผลผลิตยางพาราจากการพยากรณ์โดยศูนย์สถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรพยากรณ์การผลิตปี 2553 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด (มิถุนายน 2553)

ตารางที่ 1 การพยากรณ์ผลผลิตยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

จังหวัด	เนื้อที่กรีดยาง		ผลผลิต		ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่	
	(ไร่)		(ตัน)		(กิโลกรัม)	
	2552	2553	2552	2553	2552	2553
รวม 3 จังหวัด	224,962	323,722	71,864	85,417	311	281
หนองบัวลำภู	8,590	24,238	2,517	4,411	293	264
อุดรธานี	53,781	72,786	17,156	19,798	319	290
หนองคาย	162,590	226,698	52,191	61,208	321	288

ที่มา : ศูนย์สถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรพยากรณ์การผลิต

เมื่อนำมาคำนวณหามูลค่าผลผลิตแต่ละรูปแบบโดยใช้ราคาประมูลตลาดกลางยางพาราสงขลา

ตารางที่ 2 ราคาประมูลตลาดกลางยางพาราสงขลา

ราคาประมูล ตลาดกลางยางพาราสงขลา (บาทต่อกิโลกรัม)	
ยางแผ่นดิบ	105.92
ยางแผ่นรมควันชั้น 3	108.20
น้ำยางสด	104.00

หมายเหตุ : ข้อมูลราคาประมูลเมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2553

ผลผลิตยางพาราทั้ง 3 จังหวัดปี 2553 มีจำนวน 85,417 ตันเมื่อแบ่งตามสัดส่วนผลผลิตที่ได้จากยางพาราคือ ยางแผ่นดิบ ประมาณร้อยละ 70 มีจำนวนเท่ากับ 59,792 ตัน

น้ำยางสด ยางก้อนถ้วย เศษยาง ประมาณร้อยละ 25 มีจำนวนเท่ากับ 21,354 ตัน

ยางแผ่นรมควัน ประมาณร้อยละ 5 มีจำนวนเท่ากับ 4,271 ตัน

คำนวณหามูลค่าผลผลิตแต่ละรูปแบบโดยใช้ราคาประมูลตลาดกลางยางพาราสงขลาประมูลเมื่อ วันศุกร์ที่ 9 กรกฎาคม 2553 มูลค่าผลผลิตยางแต่ละรูปแบบได้ดังนี้

ยางแผ่นดิบ มีจำนวนเท่ากับ 59,792 ตัน ที่ราคา 105.92 บาท

จะมีมูลค่าเท่ากับ 6,333 ล้านบาท

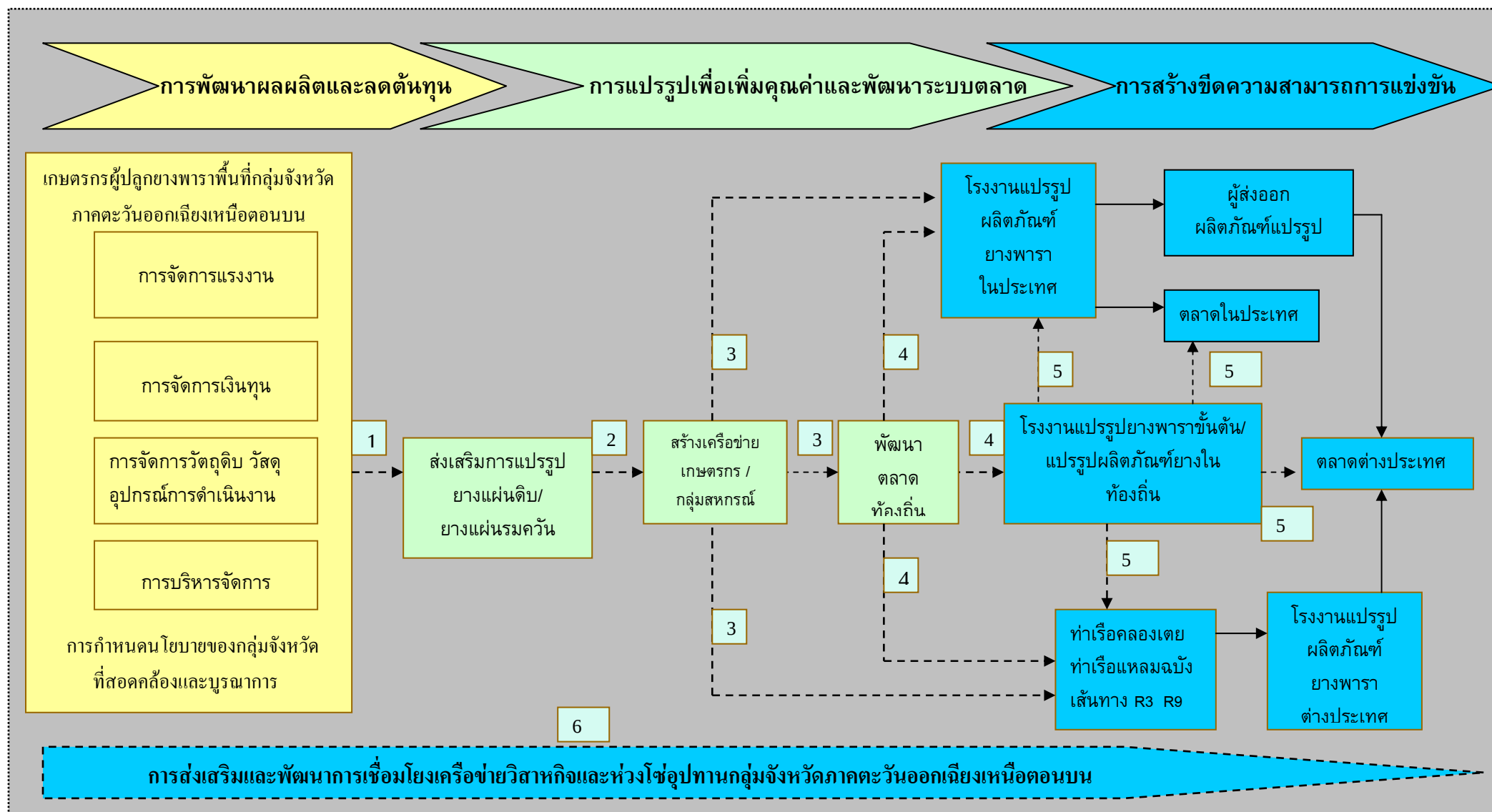
น้ำยางสด มีจำนวนเท่ากับ 21,354 ตัน ที่ราคา 104 บาท
จะมีมูลค่าเท่ากับ 2,220 ล้านบาท
ยางแผ่นรมควันชั้น 3 มีจำนวนเท่ากับ 4,271 ตัน ที่ราคา 108.20 บาท
จะมีมูลค่าเท่ากับ 462 ล้านบาท
รวมมูลค่าผลผลิตทั้ง 3 รูปแบบทั้ง 3 จังหวัด โดยการประมาณค่ามีมูลค่า
รวมเท่ากับ 9,015 ล้านบาท ในปี 2553

ดังนั้นถ้ามีการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตยางจากเดิมยางแผ่นรมควันจากการสำรวจในพื้นที่ซึ่งมีประมาณร้อยละ 5 และจากการพยากรณ์ผลผลิตมีจำนวนเท่ากับ 4,271 ตัน ปี 2553 ถ้ามีการส่งเสริมให้มีการแปรรูปจากน้ำยางสดให้เป็นยางแผ่นดิบและเป็นยางแผ่นรมควันเพิ่มขึ้นแต่ละรูปแบบร้อยละ 1 จะมีผลผลิตเพิ่มขึ้นดังนี้

ยางแผ่นดิบ จากเดิมมีจำนวนเท่ากับ 59,792 ตัน มีจำนวนเพิ่มขึ้นเท่ากับ 60,646 ตัน
ที่ราคา 105.92 บาท จะมีมูลค่าจากเดิมเท่ากับ 6,333 ล้านบาทเพิ่มเป็น 6,424 ล้านบาท
ยางแผ่นรมควันชั้น 3 จากเดิมมีจำนวนเท่ากับ 4,271 ตัน มีจำนวนเพิ่มขึ้นเท่ากับ 5,125 ตัน
ที่ราคา 108.20 บาท จากเดิมเท่ากับ 462 ล้านบาท มีจำนวนเพิ่มขึ้นเท่ากับ 554 ล้านบาท
นั่นค่าถ้าเพิ่มสัดส่วนผลผลิตจากน้ำยางสดเป็นยางแผ่นดิบและยางแผ่นรมควันชั้น 3 ร้อยละ 1 จะทำให้มีมูลค่าผลผลิตในห่วงโซ่อุปทานยางพาราใน 3 จังหวัดเพิ่มขึ้นในสัดส่วน ดังนี้
มูลค่าของยางแผ่นดิบเพิ่มขึ้นเท่ากับ 91 ล้านบาท หรือมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 1.43
มูลค่าของยางแผ่นรมควันชั้น 3 เพิ่มขึ้นเท่ากับ 92 ล้านบาท หรือมีมูลค่าเพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 19.91

การพัฒนาหรือส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตยางพาราในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากเดิม น้ำยางสดแปรรูปให้เป็นยางแผ่นดิบและยางแผ่นรมควัน ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ทำให้มูลค่าผลผลิตในห่วงโซ่อุปทานเพิ่มขึ้นโดยถ้าแปรรูปจากน้ำยางสดเป็นยางแผ่นดิบทำให้มีมูลค่าเพิ่มร้อยละ 1.43 และถ้าแปรรูปให้เป็นยางแผ่นรมควันชั้น 3 ทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 20 จากผลศึกษาวิจัย จึงเป็นแนวทางสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด จากการสัมมนาชี้แจงตัวแทนหน่วยงาน เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ ตัวแทนรับซื้อหรือนายหน้า และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมยางพารา สรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและภายในห่วงโซ่อุปทานยางพาราทั้ง 3 จังหวัด สร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตห่วงโซ่อุปทานได้ดังแผนภาพ

ขั้นตอนแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รูปที่ 10 การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

อธิบายเส้นประ ขั้นตอนแนวทางในการพัฒนาการเชื่อมโยงวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาผลผลิตและลดต้นทุนการบำรุงรักษายางพารา

ข้อเสนอ 1 การพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ปัญหา 3 จังหวัดที่ปลูกยางพาราสวนใหญ่มีสภาพพื้นที่เพาะปลูกไม่เหมาะสม เช่น เป็นพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่นา ดินลูกรัง หน้าดินตื้น ดินปลวก ทำให้ต้นยางเจริญเติบโตช้า ไม่ต้านทานโรคเกษตรกรได้ผลผลิตที่ต่ำและต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ดินที่ปลูกมีสภาพเป็นดินทรายเนื่องจากการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง โดยปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยวมาก่อน ขาดการจัดการดินที่ถูกวิธี และขาดการดูแลสภาพดินที่เหมาะสมทำให้ได้ผลผลิตต่ำและมีต้นทุนสูงในการดูแลรักษาสภาพดินเพื่อให้ได้ผลผลิตยางพารามากขึ้นและเพื่อลดค่าใช้จ่ายจากการรักษาสภาพดินดังนั้นขั้นตอนนี้ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าให้ความรู้วิธีการจัดการสภาพดินให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ในส่วนของการขาดความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการตรวจสอบคุณภาพของยางพารา จากการสำรวจพบว่าหลายพื้นที่เกษตรกรมีความเข้าใจเกี่ยวกับต้นยางที่มีอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปที่มีน้ำยางสามารถที่จะเปิดกรีดยางได้แล้ว โดยมีเส้นรอบวงของลำต้นยังไม่ได้ขนาดที่พอเหมาะ คือควรเปิดกรีดเมื่อมีขนาดตั้งแต่ 50 เซนติเมตรขึ้นไป และขาดความรู้ในการตรวจสอบคุณภาพยางเพื่อนำไปจำหน่ายทั้งความชื้นหรือสิ่งปลอมปนที่อยู่ในยาง เกษตรกรโดยเฉพาะในแปลงที่เป็นพื้นที่เพาะปลูกใหม่ซึ่งเป็นแรงงานในครอบครัวและแรงงานในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการแปรรูปผลผลิตยางพารามีจำนวนมากโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ที่ยังไม่มีมารวมกลุ่มหรือยังไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ต่างๆ ในพื้นที่ 3 จังหวัด การสร้างหรือพัฒนาเครือข่ายระหว่างกลุ่มหรือสหกรณ์เพื่อถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านต่างๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในพื้นที่เริ่มต้นปลูกยางใหม่หรือเริ่มเปิดกรีดยางได้ในปีแรก ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ในกระบวนการผลิตหรือแปรรูปยาง เพื่อให้ได้ผลผลิตจากยางพารามากขึ้นและมีต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายการบำรุงรักษายางพาราที่ลดลง จากการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยางพาราเพิ่มขึ้น ปัญหาความสับสนเปลืองจากต้นทุนในการดำเนินการเช่นการซื้อปุ๋ยเคมีและส่งผลให้เกิดปัญหาดินเสื่อมสภาพเร็ว การให้ความรู้เกษตรกรลดการใช้ปุ๋ยเคมีและหันมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองโดยหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับเกษตรกรคือ สำนักงานเกษตรอำเภอในแต่ละอำเภอได้เข้าไปมีบทบาทในการให้ความรู้และจัดการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรในพื้นที่แต่ละอำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 การแปรรูปเพื่อเพิ่มคุณค่ายางพาราและพัฒนาตลาดท้องถิ่น

ข้อเสนอ 2 การส่งเสริมการแปรรูปยางแผ่นดิบและยางแผ่นรมควัน

เกษตรกรพื้นที่หนองคาย และอุดรธานีที่สามารถกรีดยางได้แล้วนิยมจำหน่ายยางก้อนถ้วยและไม่พยายามที่จะแปรรูปผลผลิตยางยังคำนึงถึงความสะดวกและง่ายในการกีดขาดความรู้ด้านการตลาด มีเกษตรกรบางรายที่เป็นหนี้มาก่อนหรือหนี้นอกระบบจึงไม่สนใจแปรรูปผลผลิตยางพาราจึงมีพ่อค้าคนกลางรับซื้อน้ำยางเพื่อนำไปจำหน่ายให้กับโรงงานและรายค้าที่ซื้อขายถูกกำหนดโดย

พ่อค้าคนกลาง และคุณภาพของยางมีสิ่งปลอมปนในเนื้อยางจากกระบวนการผลิต และขาดความรู้ความเข้าใจของการใช้สารเคมีในขั้นตอนการแปรรูปที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบประสิทธิภาพและเทคโนโลยีการผลิตยางพาราจากการสำรวจพื้นที่ปลูกยางจังหวัดหนองคาย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตยางพาราที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานจึงควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและสหกรณ์การเกษตรในแต่ละจังหวัดเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการวิจัยทางด้านเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยแก่เกษตรกรและสร้างเครือข่ายถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งปัจจุบันมีโครงการจัดตั้งศูนย์เครือข่ายการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยองค์การสวนยาง (อ.ส.ย.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เข้ามามีบทบาท

ข้อเสนอ 3 การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์

การรวมกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มสหกรณ์พื้นที่ 3 จังหวัดโดยการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจยังเป็นไปได้ยาก เพราะเกษตรกรยังขาดความรู้และความเข้าใจในการรวมกลุ่มหรือการสร้างเครือข่ายโดยเฉพาะพื้นที่ปลูกยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่ปลูกยางใหม่ ขาดความรู้ประสบการณ์และความชำนาญเกี่ยวกับยางพารา ต้องอาศัยหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมาให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง การขาดความรู้ด้านการตลาดและการจำหน่าย จึงถูกพ่อค้าคนกลางหรือพ่อค้าในท้องถิ่นเอาเปรียบได้ง่าย ดังนั้น การรวมกลุ่มโดยยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาด้วยการสนับสนุนให้เกิด การจัดตั้งกลุ่มหรือสร้างเครือข่ายในหมู่บ้านที่มีสวนยางพาราและผลัดกันอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ถึงแม้การสร้างกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์และเครือข่ายวิสาหกิจยางพาราต้องใช้เวลาในการสร้างกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งเพื่อให้สามารถต่อรองกับพ่อค้ารวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเพื่อลดภาระการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดความยั่งยืนมากกว่าการรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งให้ชุมชนมีความยั่งยืนและเป็นรากฐานที่มั่นคงทางสังคมจากการมีกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรที่เข้มแข็ง เช่นกรณีการรวมกลุ่มบ้านหนองแซงน้อย ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ที่มีการรวมกลุ่มเพื่อเกื้อกูลกันของกลุ่มเกษตรกร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตั้งแต่ต้นน้ำ ถึงปลายน้ำ เริ่มจากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดอุดรธานี ได้เข้าไปให้ความรู้การจัดทำสวนยางพาราโดยผ่านทางคุณเสียม ชื่นชมกุล ประธานกลุ่มสหกรณ์ยางพาราหนองวัวซอ ที่ได้รวบรวมสมาชิกกลุ่มประมาณ 250 ราย มีพื้นที่ปลูกยางพาราประมาณ 4,000 ไร่ มีพื้นที่เปิดกรีดยางได้แล้วประมาณ 2,000 ไร่ เมื่อปี 2552 มีการอบรมหลักสูตรการพัฒนาฝีมือช่างกรีดยางให้แก่เกษตรกร นอกจากนี้ในช่วงเริ่มต้นสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดอุดรธานีให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรไร่ละ 3,000 บาท โดยให้เป็นกล้ายางมีเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำแก่เกษตรกร หลังจากที่มีการเปิดกรีดยางพารากลุ่มสหกรณ์ยางพาราหนองวัวซอ จะรวบรวมผลผลิตของสมาชิกเพื่อรอการประมูลจากโรงงานที่มารับซื้อ การรวมกลุ่มบ้านแซงน้อยมีโรงงานแปรรูปในท้องถิ่นตั้งอยู่ใกล้พื้นที่ คือบริษัทไทยยาริบบอร์ ซึ่งเป็นโรงงานที่มีเจ้าของกิจการที่อยู่นในพื้นที่มารับซื้อโดยตรงและเข้าร่วมประมูลรับซื้ออีกด้วย มีหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องคือ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางมีหน้าที่สำคัญในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยางพาราให้แก่เกษตรกร รวมทั้ง

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดซึ่งเป็นหน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาคสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์ผู้ปลูกยางพารา โดยยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเพื่อสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มในทุกพื้นที่

ข้อเสนอ 4 การพัฒนาตลาดท้องถิ่น

ปัญหาจากการศึกษาตลาดซื้อขายยางพาราท้องถิ่นคือ ผลผลิตยางที่ไม่มีคุณภาพ เกษตรกรขาดจิตสำนึกในการจำหน่าย คือ การละเลยให้มีสิ่งแปลกปลอมในน้ำยางซึ่งผลให้น้ำยางที่ไม่มีคุณภาพ จากการมีสิ่งปนเปื้อนจำนวนมาก โดยเข้าใจว่าทำให้น้ำหนักรายพาราที่ชั่งเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้คุณภาพของผลผลิตยางที่ได้ลดลง ผลจากการขาดความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรจึงทำให้พ่อค้าที่รับซื้อมีอำนาจต่อรองราคาและกดราคารายได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ปลูกยางที่อยู่ห่างไกลจากจุดรับซื้อหรือตลาดยางท้องถิ่น เช่น อำเภอสงคราม จังหวัดหนองคาย เกษตรกรต้องจำหน่ายผลผลิตยางพาราให้ตัวแทนหรือนายหน้าที่มารับซื้อเพราะการเดินทางทำให้มีต้นทุนการขนส่งและค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพิ่มขึ้น การพัฒนาตลาดกลางและการขยายตลาดท้องถิ่นรวมทั้งการสร้างเครือข่ายตลาดท้องถิ่นให้ครอบคลุมพื้นที่ปลูกยางทั้ง 3 จังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องราคาราย คุณภาพยาง และน้ำหนักรายพาราที่เกษตรกรยางพารามีปัญหาสะสมมานาน จึงเป็นการเพิ่มทางเลือกในการจำหน่ายผลผลิตยางพาราของเกษตรกร มีโอกาสสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากการประมูลที่อ้างอิงราคาตลาดกลางเป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคาซื้อขายที่เป็นธรรม รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนางานให้บริการสารสนเทศข้อมูลยางพารา หรือการให้ข้อมูล ข่าวสารแก่เกษตรกรในการติดตามราคารายพาราที่เป็นปัจจุบันเพื่อป้องกันการกดราคาของพ่อค้าคนกลางและเกษตรกรนำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจแปรรูปผลผลิตและการตลาด จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้ประกอบการที่รับซื้อและเกษตรกรในพื้นที่ ทั้งนี้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สกย.อุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู ได้ส่งเสริมและพัฒนาระบบตลาดการซื้อขายยางพาราท้องถิ่นที่เป็น Paper market เพื่อเป็นศูนย์กลางการซื้อขายผลผลิตยางโดยราคาอ้างอิงการซื้อขายจากตลาดกลางหรือจากโรงงาน เพื่อทำให้ราคารายพาราสูงกว่าตลาดท้องถิ่น เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายเฉลี่ยกิโลกรัมละ 0.50 – 1.00 บาท จากรายพาราท้องถิ่นที่สูงขึ้น

การพัฒนาตลาดท้องถิ่นและการจัดตั้งเครือข่ายตลาดกลางยางพาราก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรที่อยู่ห่างไกลและเป็นการสร้างโอกาสทางการตลาดเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะควมมีการกำหนดแผนงานเพื่อสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายทางการตลาดในพื้นที่ปลูกยางในแต่ละอำเภอที่มุ่งเน้นตลาดยางในระดับท้องถิ่นโดยความรับผิดชอบของหน่วยงานหลักคือ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและสหกรณ์กองทุนสวนยางที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการเข้าร่วมดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน

ข้อเสนอ 5 การพัฒนาและขยายโรงงานแปรรูปยางพาราในท้องถิ่น

ปัญหาของเกษตรกรยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่สำคัญในปัจจุบันคือ โรงงานที่รับซื้อหรือแปรรูปยางพาราในพื้นที่มีน้อยทั้งนี้มีผลการศึกษาของนายปรีดีเปรม ทศนกุล นักวิทยาศาสตร์ 8 ศูนย์วิจัยยางสงขลา สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 จังหวัดสงขลา กรมวิชาการเกษตร ได้วิจัย

และพัฒนาโรงอบยางแผ่นพลังงานแสงอาทิตย์จนประสบความสำเร็จได้เปิดเผยเกี่ยวกับโรงอบยางพลังงานแสงอาทิตย์ที่สร้างขึ้นว่ามีขนาดความจุ 15 ลูกบาศก์เมตรซึ่งจะเป็นโรงอบยางต้นแบบที่เหมาะสมกับเกษตรกรยางพาราในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยสูงกว่าภาคใต้และภาคตะวันออกซึ่งจะทำให้ยางแผ่นดิบแห้งสนิทและในขณะอบยางแผ่นในโรงอบยางก็จะเป็นการช่วยป้องกันละอองฝนในช่วงฤดูฝนได้ด้วย ซึ่งในหน่วยงานในพื้นที่คือศูนย์วิจัยยางหนองคายและสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจึงควรจับตาดูในการเข้าไปศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาใช้ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จากปัญหาที่มีโรงงานรับซื้อยางพาราที่ตั้งอยู่ไกลจากสวนยางพาราทำให้มีต้นทุนในการขนส่ง เกษตรกรต้องจำหน่ายให้กับนายหน้าหรือตัวแทนโรงงานที่มารับซื้อถึงที่แม้มีราคารายวันที่ต่ำกว่าราคาตลาดกลางแต่เกษตรกรไม่ต้องจ่ายค่าขนส่งไปยังโรงงานที่รับซื้อผลผลิต เกษตรกรอำเภอโพนพิสัยและพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดหนองคายมีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา และหน่วยงานรัฐให้ความช่วยเหลือประสานงานกับโรงงานแปรรูปในพื้นที่ ทั้งนี้ปี 2552 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีโครงการจัดตั้งศูนย์รับซื้อผลผลิตยางพาราและการแปรรูปยางพาราเพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตยางแผ่นรมควันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือซึ่งจะมีการก่อสร้างศูนย์รับซื้อผลผลิตและจำหน่ายปัจจัยการผลิต จำนวน 6 แห่ง ซึ่งมีพื้นที่ตำบลผาสุกอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี รวมอยู่ด้วยพื้นที่ตั้งศูนย์ค้ำึงถึงระบบราคายางรวมทั้งระบบการบริหารจัดการในการซื้อวัตถุดิบเพื่อส่งต่อไปยังโรงงานของ องค์การสวนยาง (อสย.) ที่ตำบลบ้านดง อำเภอนากลาง จังหวัดหนองคาย และจุดอื่นๆ นายปรีดี นอกจากนี้นายวิระชัย วีระเมธีกุล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวว่าจากมาตรการสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตรที่ลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ตั้งแต่ 1 มกราคม 2553 ทำให้มีกลุ่มทุนวิสาหกิจจากมณฑลกวางตุ้ง มาตั้งโรงงานแปรรูปยางแล้ว 2 แห่งคือ ที่จังหวัดสตูลและตรัง และกำลังจะขยายการลงทุนเปิดโรงงานเพิ่มที่จังหวัดหนองคาย เพื่อรองรับผลผลิตยางพาราในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นในการพัฒนาผู้ประกอบการโรงงานแปรรูปในท้องถิ่นให้ได้ผลผลิตยางพาราที่มีคุณภาพเพื่อการส่งออกตรงตามความต้องการของลูกค้าและต้องผ่านมาตรฐานการผลิตตามที่กฎหมายกำหนด หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องเช่น ศูนย์วิจัยยาง โดยเฉพาะศูนย์วิจัยยางหนองคาย เป็นตลาดกลางยางพาราหนองคาย จังหวัดหนองคาย เปิดการซื้อขายยางพารา โดยรับซื้อเฉพาะยางแผ่นดิบจากเกษตรกรผู้ขายยางได้เป็นสื่อกลางระหว่างเกษตรกรและโรงงานรับซื้อยางพาราท้องถิ่น ได้เข้ามาจับตาดูในการกำหนดและสร้างมาตรฐานของยางพาราให้มีมาตรฐานมากขึ้นเพื่อการส่งออกและสร้างความสามารถในการแข่งขัน

ข้อเสนอ 6 การส่งเสริมและพัฒนาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและห่วงโซ่อุปทานในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

การรวมกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัด ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีมีการประสานงานความร่วมมือกันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีเพียงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐกับเกษตรกรหรือกลุ่ม/สหกรณ์ หรือระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับผู้ประกอบการที่รับซื้อยางพารายังขาดความร่วมมือที่เป็นความร่วมมือกันตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ นอกจากนี้บทบาทความร่วมมือของหน่วยงานรัฐที่ยังมีความซ้ำซ้อนในการสนับสนุนหรือส่งเสริมเกษตรกร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีบุคลากรที่ไม่เพียงพอ ดังนั้นการประสานความร่วมมือหรือการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจที่เป็นความร่วมมือระหว่างกลุ่มหรือหน่วยงาน

ที่เข้าใจบทบาทของตนเองในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจหรือในห่วงโซ่อุปทานจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2552 ได้มีเกษตรกรชาวสวนยางจาก 7 จังหวัด คือ เลย สกลนคร นครพนม มุกดาหาร หนองคาย อุดรธานี และหนองบัวลำภู กว่า 3,000 คนได้ร่วมประชุมกันจัดตั้งชมรมชาวเกษตรกรสวนยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่บ้านโนนสมบูรณ์ ตำบลดงบัง อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดหนองคายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแพร่ความรู้แก่สมาชิก การประสานงานกับสถาบันการศึกษาภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการให้ความรู้เทคโนโลยีการผลิต จัดหาปัจจัยการผลิตในราคาเป็นธรรม การส่งเสริมการผลิต จัดหาตลาด การเก็บรักษา การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกื้อกูลกันในสมาชิก ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาและจัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรยางพารา รวมทั้งส่งเสริมให้มีการคัดเลือกกลุ่ม สหกรณ์ หรือวิสาหกิจชุมชนเพื่อจัดทำฐานข้อมูลโดยการคัดเลือกกลุ่มที่มีความเข้มแข็งขึ้นมาจังหวัดละ 1 กลุ่มเพื่อมาเป็นต้นแบบของการพัฒนาระบบฐานข้อมูลของกลุ่มหรือเครือข่ายสหกรณ์ในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยหน่วยงานที่ควรจะมีหน้าที่หลัก คือ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีหน้าที่หลักในการจัดทำยุทธศาสตร์การเกษตรและวางแผนพัฒนาการเกษตรของแต่ละจังหวัด

วิจารณ์ผล

ประเด็นการวิจัยคือ ศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับยางพาราตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยอ้างอิงจากยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ สร้างคุณค่าและยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสอดคล้องกับตลาด ซึ่งมีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยมีคุณภาพมาตรฐาน สร้างมูลค่าสินค้าเกษตรให้สูงขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้และสร้างความมั่นคงในอาชีพให้กับเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่มีรายได้น้อยกว่ากลุ่มอื่น โดยมีกลยุทธ์การดำเนินงานได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยสนับสนุนเทคโนโลยีการผลิตที่ประหยัด เหมาะสมและทันสมัย และสนับสนุนให้ทำการผลิตโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพหรือเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตการเกษตรให้หลากหลายเพื่อเพิ่มมูลค่าก่อนการจำหน่าย ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยคือ การสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร โดยการสนับสนุนให้มีสถาบันวิจัยและพัฒนาจักรกลการเกษตรในพื้นที่ และพัฒนาระบบตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ อาทิ ตลาดกลางสินค้าเกษตรและตลาดซื้อขายล่วงหน้า ผลจากการสำรวจและศึกษาพื้นที่จริงพบว่า การทำงานของหน่วยงานยังขาดการบูรณาการตามยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด โดยหน่วยงานต่าง ๆ ยังคงทำงาน ตามนโยบายและพันธกิจของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้บรรลุตามตัวดัชนีชี้วัดที่หน่วยงานกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการประเมินผลงานของหน่วยงาน ดังนั้นในส่วนของการเชื่อมโยงผลงานระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐด้วยกันเองจึงเป็นไปได้ยาก การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์ยังเป็นการเชื่อมโยงที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกกลุ่ม ตัวแทนกลุ่มหรือประธานกลุ่มเท่านั้น นั่นคือการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายที่เป็นรูปแบบทางการจึงยังไม่เกิดขึ้น ผลข้อมูลจากการศึกษาเกษตรกรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า

ยังขาดการบูรณาการระหว่างกลุ่มหรือหน่วยงาน การรวมกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการที่มีผู้นำกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและเป็นผู้ที่บุกเบิกหรือมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในช่วงเริ่มต้นที่มีการพัฒนาโครงการปลูกยางพาราในระหว่างปี 2538 โดยกลุ่มสหกรณ์ยางพาราในพื้นที่ อำเภอบึงกาฬ ไซพิสัย รัตนวาปี จังหวัดหนองคาย หรือกลุ่มโนนทัน จังหวัดอุดรธานี กลุ่มเกษตรกรอำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มจากการมีผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและมีความสามัคคีกันของสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด พบว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับยางพาราขาดบุคลากรที่เพียงพอในการให้ความรู้แก่เกษตรกรในการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเกษตรกรหรือระหว่างสหกรณ์เพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจยางพาราเพื่อให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรให้ความสำคัญโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมี พื้นที่ปลูกยางพาราที่เพิ่งเริ่มต้นกรีดยางหรือกรีดยางแล้วระยะหนึ่ง การรวมกลุ่มหรือสร้างเครือข่าย การพัฒนาผู้นำเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกรด้านยางพาราแบบครบวงจรให้มีความเข้มแข็งจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับท้องถิ่นที่นำไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศให้เกิดความยั่งยืนได้

สรุปผล

ปี 2552 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกยางพาราทั่วประเทศ 16.7 ล้านไร่ มีพื้นที่สวนยางกรีดยางได้ 11.5 ล้านไร่ เป็นพื้นที่สวนยางกรีดยางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 715,000 ไร่ ให้ผลผลิต 197,000 ตัน มีมูลค่าประมาณ 2.3 แสนล้านบาท แต่ในช่วงปลายปี 2551 ถึงต้นปี 2552 ราคายางตกต่ำ ยางแผ่นดิบจำหน่ายราคา 30 ถึง 40 บาท ต่อกิโลกรัม วัตถุประสงค์ที่ 1 ของงานวิจัย คือ ศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีพื้นที่ปลูกยางพาราบางส่วนที่เป็นพื้นที่นำร่องการปลูกยางพาราซึ่งเริ่มปลูกตั้งแต่ปี 2538 และเริ่มกรีดยางปี 2544 พื้นที่ส่วนใหญ่เริ่มต้นปลูกอย่างจริงจังเมื่อมีโครงการส่งเสริมปลูกยางพารา 1 ล้านไร่ ระยะที่ 1 ปี 2547-2549 โดยโครงการระยะแรกใช้วิธีจัดหาหลักยางให้กับเกษตรกร โดยเอกชนประมูลเป็นผู้จัดหาหลักยาง คือ บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งเริ่มกรีดยางเข้าสู่ตลาดได้ตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นไป ผลสำรวจข้อมูลพื้นที่พบว่า การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจยังเป็นไปได้ยาก เพราะเกษตรกรยังขาดความรู้และความเข้าใจในการรวมกลุ่มหรือการสร้างเครือข่าย ยกเว้นพื้นที่นำร่องบางส่วนของอำเภอบึงกาฬ รัตนวาปี จังหวัดหนองคาย หรือ อำเภอบ้านผือ หนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี อำเภอนโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่เป็นโครงการนำร่องปลูกยางพาราตั้งแต่ปี 2538 พื้นที่ส่วนใหญ่ที่เริ่มปลูกยางเกษตรกรยังขาดความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับยางพารา ต้องอาศัยหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง เกษตรกรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นแรงงานในครอบครัวขาดความรู้ด้านการตลาดและการขายจึงถูกพ่อค้าคนกลางหรือพ่อค้าในท้องถิ่นเอาเปรียบเรื่องราคา วัตถุประสงค์ที่ 2 การวิจัยจัดทำแผนเครือข่ายกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง ให้สอดคล้องกับแผนนโยบายการบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการในการพัฒนาท้องถิ่นและยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด จากแผนภาพที่ได้จากการศึกษา พบว่าหน่วยงานส่วน

ใหญ่ยังขาดการบูรณาการตามยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด มีการทำงานตามนโยบายและพันธกิจของแต่ละหน่วยงาน ตามตัวชี้วัดที่หน่วยงานกำหนดในการประเมินผลงานหน่วยงาน การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐเป็นไปไดยาก ส่วนการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์มีรูปแบบไม่เป็นทางการ ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกกลุ่ม โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายที่เป็นรูปแบบทางการยังไม่เกิดขึ้น การรวมกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งเกิดขึ้นจากการที่มีผู้นำกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและเป็นผู้ที่บุกเบิกหรือมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในช่วงเริ่มต้นที่มีโครงการการพัฒนาการปลูกยางพาราหรือที่เป็นโครงการนำร่องปลูกยางพารา มีความสามัคคีกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องยางพารายังขาดบุคลากรที่เพียงพอต่อการให้ความรู้ยางพาราแก่เกษตรกร หรือสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเกษตรกรหรือระหว่างสหกรณ์เพื่อถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาเครือข่ายให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่ได้รับจากโครงการวิจัย คือ แนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและห่วงโซ่อุปทานของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน หน่วยงานที่เป็นองค์ประกอบเครือข่าย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา หน่วยงานองค์กรที่สนับสนุนอุตสาหกรรมยางพารา ผู้ประกอบการยางพารา จากแผนภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและห่วงโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด ทำให้เห็นองค์ประกอบของเส้นทางการเชื่อมโยงต้นน้ำตั้งแต่การบริหารจัดการด้านแรงงานซึ่งเป็นแรงงานในครอบครัว เงินทุน เป็นการกู้ยืมเพื่อมาลงทำสวนยาง วัตถุดิบอุปกรณ์มีหน่วยงานสนับสนุน และการบริหารจัดการทรัพยากรดินที่เป็นดินเสื่อมขาดความรู้ด้านการรักษาสภาพเนื่องจากอดีตที่ผ่านการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาก่อนโดยส่วนใหญ่เกษตรกรจำหน่ายผลผลิตที่เป็นยางก้อนถ้วย ส่วนกลางน้ำมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อในสวนยางเนื่องจากเกษตรกรต้องการความสะดวกและต้องการนำเงินไปชำระหนี้ที่กู้มา มีตลาดกลางท้องถิ่นแต่ละอำเภอที่เกิดขึ้นจากกลุ่มหรือมีหน่วยงานสนับสนุน และโรงงานแปรรูปในท้องถิ่นประมูลและรับซื้อจากเกษตรกรหรือกลุ่ม จนถึงปลายน้ำโรงงานรับซื้อหรือแปรรูปขึ้นต้นในพื้นที่จัดส่งผลผลิตจากยางพาราทั้งในและต่างประเทศ ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของเครือข่ายวิสาหกิจกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน หน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัด อาทิเช่น สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กรมตรวจบัญชีองค์กรสวนยาง สถาบันเกษตรกร ควรมีความร่วมมือกันและการเข้ามามีส่วนร่วมกันระหว่างหน่วยงานให้มากขึ้นเพื่อให้ขั้นตอนการดำเนินงานหรือโครงการสนับสนุนเกษตรกรแปรรูปยางสอดคล้องและต่อเนื่องในการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมยางพาราให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

ผลการจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่าเกษตรกรที่ปลูกยางพาราในพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีอายุเฉลี่ยมากกว่า 50 ปี ถึงร้อยละ 40 ส่วนใหญ่มีการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง 6 มีที่ดินที่ถือครองมีพื้นที่ 31 ไร่ขึ้นไป และที่ดินที่ใช้ในการปลูกยางโดยเฉลี่ยพื้นที่ 11 ถึง 20 ไร่ ปัญหาสำคัญในการเพาะปลูกยางพารา คือ ปัญหาด้านเงินทุนที่ต้องดูแลสวนยาง

จนกว่าจะเปิดกรีดได้ที่ต้องใช้เวลาตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.5 จากค่าคะแนนเต็ม 5 โดยเป็นค่าใช้จ่ายทางการเงินเกี่ยวกับค่าน้ำมันที่มีราคาสูงมาก รองลงมา คือ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยากำจัดศัตรูพืช ปัญหาด้านการตลาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 จากราคาตลาดของยางพาราที่มีความผันผวนไม่คงที่ มีการกตราคาของพ่อค้าคนกลาง ปัญหาด้านการกรีดยางพบว่าเกษตรกรขาดความรู้และความชำนาญในการกรีดยาง และการกรีดยางในช่วงหน้าฝนทำให้ได้น้ำยางที่ไม่มีคุณภาพ ปัญหาเกี่ยวกับสภาพดิน ความชื้นของแผ่นยาง โดยส่วนใหญ่เกษตรกรยังมีความต้องการให้รัฐบาลเข้ามาสนับสนุนเงินทุนการปลูกยางให้มากขึ้น ควรมีการส่งเสริมในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา มีข้อเสนอต้องการให้มีการจัดฝึกอบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับยางพาราและการถ่ายทอดเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนพันธ์ยางให้กับเกษตรกร ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับผลสำรวจเกี่ยวกับปัญหาของเกษตรกรที่ปลูกยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ของสถาบันวิจัยยางพาราที่พบว่าเกษตรกรประสบปัญหาด้านเงินทุน

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราโดยภาพรวมทั้งประเทศควรเป็นการพัฒนาทั้งห่วงโซ่อุปทาน ทั้งเรื่องของต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ มิฉะนั้นจะทำให้ประเทศไทยเป็นรองแก่ประเทศผู้ปลูกใหม่ ถึงแม้ไทยจะปลูกยางพารานานกว่า 100 ปี แต่อีกประมาณ 5 ปีข้างหน้า ลาวและจีนก็จะมีโอกาสจำหน่ายยางแผ่น ขี้ยาง น้ำยางเหมือนเกษตรกรไทย ดังนั้นเกษตรกรไทยจึงต้องมีการพัฒนาในการสร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิตของต้นน้ำให้มากกว่าปัจจุบันที่เป็นอยู่ ควรมีการศึกษาวิจัยถึงแนวทางที่มีแผนหรือนโยบายในการรักษาความอยู่รอดของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราไทยที่จะอยู่ในธุรกิจหรืออุตสาหกรรมยางพาราต่อไป ปัจจุบันมีผลการศึกษาพบว่าการปลูกยางพาราของประเทศจีนดีกว่าไทยในเรื่องของการดูแลรักษาต้นยาง ที่ค่อนข้างเข้มงวด มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ในการกรีดยาง เช่น เมื่อมีอากาศร้อนเกินไปหรืออากาศหนาวเกินไปจะทำการหยุดกรีดยาง และเมื่อไรที่มีโรคระบาดรัฐบาลจีนจะเข้าไปดูแลทันที ซึ่งแตกต่างจากประเทศไทยที่เกษตรกรต้องรับภาระปัญหาต่างๆ ให้เป็นไปตามแนวทางหรือนโยบายภาครัฐโดยเฉพาะการดูแลในเรื่องของปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวข้อง เช่น การผลิตปุ๋ยที่มีคุณภาพและมีราคาที่เป็นธรรมต่อเกษตรกร โดยสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สกย.) มีโครงการนำร่อง "ปุ๋ยยางสั่งตัด" หลักสูตรนำร่องโดยคัด 400 กลุ่ม/สหกรณ์กองทุนสวนยางในภาคใต้ ตะวันออก ตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ เพื่ออบรมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับดิน การวิเคราะห์ดิน และการผสมปุ๋ยใช้ตามค่าวิเคราะห์ดินของแต่ละพื้นที่ จากปัญหาราคาปุ๋ยแพง ทำให้ทุกหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์พยายามหาทางช่วยเหลือเกษตรกรอย่างเต็มที่ ในส่วนของ สกย. ซึ่งได้ส่งเสริมให้มีการปลูกแทนด้วยยางพันธุ์ดี ประมาณ 9 ล้านไร่และปลูกยางพันธุ์ดีในที่แห่งใหม่ประมาณ 4.5 แสนไร่เนื่องจากดินในแต่ละพื้นที่มีคุณสมบัติที่แตกต่างกัน มีธาตุอาหารในดินต่างกัน ดังนั้น การใช้ปุ๋ยสูตรที่มีธาตุอาหารตรงกับความต้องการของยางในแต่ละพื้นที่ จึงเป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการโดยเร่งด่วน คณะกรรมการสงเคราะห์การทำสวนยาง (ก.ส.ย.) จึงเห็นชอบให้ สกย. ร่วมกับสถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตรจัดทำโครงการนำร่อง "ปุ๋ยยางสั่งตัด" ในช่วงเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2551 โดยคัดเลือกกลุ่ม/สหกรณ์ที่มีศักยภาพ 400 กลุ่ม เข้าอบรมเพื่อให้รู้จักวิธีเก็บตัวอย่าง

ดิน วิเคราะห์ดิน และเรียนรู้วิธีผสมปุ๋ยสูตรเฉพาะที่เหมาะสมสำหรับดินในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งลงมือฝึกปฏิบัติงานจริง ซึ่งหากเกษตรกรสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองจะทำให้การใช้ปุ๋ยอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งสามารถลดต้นทุนการผลิต นอกจากนี้การส่งเสริมและสนับสนุนพัฒนาผู้นำเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกรด้านยางพาราครบวงจรให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมโครงการสนับสนุนสถาบันเกษตรกรแปรรูปยางเพื่อเพิ่มมูลค่าและแก้ไขปัญหาการค้ายาง การมีคณะกรรมการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกรด้านยางพาราครบวงจร

ข้อเสนอการวิจัยเพิ่มเติม และวิธีการที่ควรพัฒนาต่อยอดสู่ระดับอุตสาหกรรมหรือขยายผลสู่สังคมในอุตสาหกรรมยางพารา ควรมุ่งงานวิจัยที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาอุตสาหกรรมยางพารา ตั้งแต่ต้นน้ำ เช่น การบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ส่วนกลางน้ำที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแปรรูปยางและการนำผลผลิตที่ได้จากยางพาราของเกษตรกรเข้าสู่ตลาด การตลาดและการจัดจำหน่ายในรูปแบบอนาคต ส่วนปลายน้ำเช่น การพัฒนาหรือการเพิ่มรูปแบบของผลผลิตที่ได้จากยางพาราจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ การให้ความสำคัญกับปัญหาของการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนทั้งห่วงโซ่อุปทานอย่างจริงจัง ที่ผ่านมาประเด็นปัญหาของการวิจัยที่ได้รับการพิจารณาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวิจัยจะเน้นในส่วนของกลางน้ำ คือ การพัฒนากระบวนการผลิตและเทคโนโลยีหรือกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ได้ผลผลิตจากยางพาราเพิ่มมากขึ้นหรือการเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการแปรรูปวัตถุดิบที่มีการพัฒนาการผลิตหรือคิดค้นเครื่องมือต่างๆ มาให้กับเกษตรกรเพื่อนำไปใช้ โดยเน้นการจัดสรรงบประมาณให้กับโจทย์วิจัยด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและการพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์ต่างๆ เป็นสำคัญเนื่องจากมีตัวชี้วัดที่เห็นผลชัดเจนและจับต้องได้ ส่วนงานวิจัยที่เป็นการศึกษาในศาสตร์ด้านการบริหารจัดการซึ่งผลของการศึกษาซึ่งอาจไม่เห็นผลได้ในระยะสั้นแต่ก็สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการหรือปัญหาในมิติด้านการจัดการด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้น การวิจัยจึงควรบูรณาการศาสตร์หรือสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย ดังนั้นการวิจัยหรือศึกษาพื้นที่ปลูกยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงควรให้ความสำคัญกับประเด็น การวิจัยหรือการต่อยอดในทางอุตสาหกรรมที่เป็นปัญหาการวิจัยที่เกิดขึ้นหรือเป็นความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่มากกว่าการตอบโจทย์งานวิจัยหรือปัญหาที่ผู้วิจัยตั้งขึ้นหรือที่หน่วยงานวิจัยต้องการ มีโจทย์ปัญหาด้านการจัดการที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากการที่เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารจัดการทรัพยากรในพื้นที่เพาะปลูก เช่น เกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือนิยมใช้รถไถเดินตามหรือปัจจุบันหันมานิยมใช้รถไถขนาดเล็กนั่งขับไถพรวนดินในร่องยางที่มีอายุ 1-4 ปี ซึ่งการใช้รถไถขนาดเล็กเพื่อต้องการกำจัดวัชพืชได้ทั้ง 2 แนวคือ ระหว่างแถวและต้นยางเป็นสีเหลี่ยมและสามารถไถชิดโคนต้นยางได้ โดยเข้าใจว่าวิธีการดังกล่าวช่วยประหยัดแรงงานที่ต้องมากำจัดหญ้ารอบโคนต้นทำให้ดินร่วนซุย ไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลงเพื่อลดต้นทุน ปลอดภัยไม่ต้องเสี่ยงจากการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดวัชพืช แต่ในอีกมิติหนึ่งคือการใช้รถพรวนดินของเกษตรกรที่ดูแลสวนยางให้มีพื้นที่โล่งเตียนเกินไปทำให้สูญเสียความชื้นในดินและยังทำลายรากยาง การปล่อยให้วัชพืชขึ้นประปรายโดยความสูงของวัชพืชที่ไม่เกินครึ่งเมตร โดยใช้แรงงานถากรอบโคนต้นแล้วนำหญ้าแห้งมาคลุมรอบๆ โคนต้นยางเพื่อรักษาความชื้นดินได้ในช่วงฤดูแล้ง นอกจากนี้ปัญหาในการขาดจิตสำนึกของเกษตรกรต่อการพัฒนาหรือแปรรูปผลผลิตยางพารา

เนื่องจากเกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องการความสะดวกและง่ายเพื่อให้ได้รับเงินที่รวดเร็วจากผลผลิตยาง รวมทั้งปัญหาด้านการจัดการทางการเงินที่เกษตรกรผู้ปลูกยางพารารายย่อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกใหม่ที่เปลี่ยนจากการปลูกพืชเศรษฐกิจเดิม คือ อ้อยหรือมันสำปะหลังที่ใช้เวลา 2-3 ปีก็มีผลตอบแทนกลับมา ส่วนการปลูกยางพาราที่ใช้เงินทุนในการดูแลที่ต้องใช้เวลา 5-7 ปี จึงได้ผลตอบแทนซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ปลูกใหม่ทำให้เกษตรกรต้องไปกู้ยืมเงินมาลงทุนเป็นหนี้ทั้งในและนอกระบบ จึงไม่ต้องการพัฒนาผลผลิตหรือการแปรรูปผลผลิตยางพารารูปแบบต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหวั่นไหวถึงแม้จะเกิดประโยชน์กับเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในระยะยาว มีเกษตรกรบางส่วนยังขาดจิตสำนึกในการสร้างคุณภาพหรือมาตรฐานของยางพาราโดยหวังเพียงประโยชน์ระยะสั้นเท่านั้น เช่น การปล่อยให้สิ่งปลอมปนในขั้นตอนการผลิตหรือแปรรูปยางเพื่อให้มีน้ำหนักยางเพิ่มขึ้นในตอนชั่งน้ำหนัก รวมทั้งปัญหาด้านมลพิษจากสารเคมีต่างๆ ในกระบวนการเพาะปลูกและแปรรูปผลผลิตยางพาราที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากการเริ่มเปิดกรีดยางพาราของเกษตรกรรายใหม่พร้อมเปิดกรีตได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีโครงการปลูกยาง 1 ล้านไร่ตั้งแต่ปี 2547 ซึ่งเริ่มเปิดกรีตได้แล้วบางส่วนทำให้มีจำนวนผลผลิตยางพาราเข้าสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก การศึกษาถึงความต้องการตลาดหรือผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปยางพารามารองรับผลผลิตของเกษตรกรในอนาคตทั้งส่วนของอุตสาหกรรมกลางน้ำและปลายน้ำจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

การวิจัยด้านการบริหารจัดการจึงมีความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราโดยเฉพาะพื้นที่ปลูกยางพาราใหม่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการที่มีเกษตรกรจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจในด้านการบริหารจัดการเกี่ยวกับยางพารา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมทั้งภาครัฐและเอกชนมีไม่เพียงพอในการส่งเสริมหรือสนับสนุนเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา สถาบันการเงินที่ต้องอนุมัติหรือปล่อยกู้ให้กับเกษตรกรที่ต้องใช้ระยะเวลารอผลผลิต 5-7 ปี การขับเคลื่อนเครือข่ายอุตสาหกรรมยางพาราให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อลดภาระหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนให้ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรหรือเครือข่ายวิสาหกิจต่างๆ เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาให้มากขึ้น จึงเป็นการสร้างความสามารถในการแข่งขันในท้องถิ่นที่นำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศให้เป็นไปอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- สมพร มีรุ่งเรือง. ศักยภาพของผลการส่งเสริมการปลูกยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยที่มีผลผลิตทางการเกษตร การจ้างงาน และรายได้ของเกษตรกร กรณีศึกษาการส่งเสริมในจังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2536.
- สำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย. ผลการดำเนินการในรอบปี 2551. รายงานประจำปี 2551, ตุลาคม 2550 - มีนาคม 2551.
- สุภาพร เหลืองชูฤทธิ์. ศึกษาผลกระทบที่มีต่อเจ้าของสวนยางและการปลูกสับเนื่องจาก การเพิ่มขึ้นของราคายางธรรมชาติ. รายงานผลการค้นคว้าวิจัย กรมวิชาการ การเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ : กรุงเทพมหานคร, 2524, 77.
- Cover story. คลัสเตอร์กับการแข่งขัน. *MBA The Knowledge Provider*. 5(53), 2546, 70-98.
- Buckley, P. J., & Casson, M. A theory of cooperation in international bussiness. In F. J. Contractor & P.Lorange (Eds.). *Cooperative strategies in international Business*. Lexington, MA: Heath, 1988, 31-53.
- Byrne, W. W. The horizontal corporation. *Business Week*, December 20, 1990, 76-81.
- Contractor, F. J., & Lorange, P. *Cooperative strategies in international business*. Lexington, MA: Heath., 1988.
- Davidow, W. H., & Malone, M.S. *The Virtual corporation*. New York: Harper Collins., 1992.
- Klein, B., Crawford, R. G., & Alchian, A. A. Vertical integration, appropriable rents And The competitive contracting process. *Journal of Law and Economics*, 21, 1978, 297-326.
- Manz, C. C., & Sims, H. P. *Business without bosses*. New York: Wiley, 1993.
- Nohria, N., & Eccles, R. *Networks and organizations: Structure form and action*. Boston: Harvard Business School Press, 1992.
- Porter, M. E. *On Competition*. A Harvard Business Review. Boston, MA: Harvard Business School, 1998.
- Powell, W. W. Neither market nor hierarchy : Network forms of organization. *Research in organization Behavior*, 12, 1990, 295-336.
- Resenfeld, S. Bringing Business Clusters into the Mainstream of Economic Development. *European Planning Studies*, 5(1), 1997, 3-23.

ภาคผนวก**บทความสำหรับการเผยแพร่**

ชื่อเรื่อง การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

Title Added Competitive Advantage on Rubber Industry Cluster
In Upper North-Eastern's provinces

ชื่อ-สกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์วนิชย์ ไชยแสง

Author Asst.Prof.Vanich Chaisaeng

หน่วยงาน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
Udon Thani Rajabhat University

ที่อยู่ 64 มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ตำบลหมากแข้ง อำเภอเมือง อุดรธานี 41000
64 Udon Thani Rajabhat University Makhang Muang Udonthani 41000

โทรศัพท์ 0-4234-1616 , 081-8724-605 โทรสาร : 0-4234-0710

Telephone 0-4234-1616 , 081-8724-605 Fax. : 0-4234-0710

E-mail vanichc@hotmail.com

บทคัดย่อ

ผลการศึกษา พบว่า 1) การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจยังเป็นไปได้ยาก เกษตรกรขาดความรู้และความเข้าใจในการรวมกลุ่มหรือการสร้างเครือข่าย หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องยังขาดการบูรณาการตามยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด เพราะต้องทำงานตามนโยบายของแต่ละหน่วยงาน การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐเป็นไปได้อย่างยาก และการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์มีรูปแบบไม่เป็นทางการที่ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกของกลุ่ม 2) แนวทางของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีองค์ประกอบของเส้นทางการเชื่อมโยงต้นน้ำ ตั้งแต่การบริหารจัดการด้านแรงงาน เงินทุน วัตถุดิบอุปกรณ์ การบริหารจัดการของเกษตรกร ส่วนกลางน้ำพ่อค้าคนกลางท้องถิ่นมารับซื้อผลผลิตในสวนยางพารา มีตลาดกลางท้องถิ่น และโรงงานรับซื้อยางพารา ปลายน้ำโรงงานรับซื้อผลผลิตหรือแปรรูปขึ้นต้นในพื้นที่เพื่อจัดส่งผลผลิตยางพาราทั้งในและต่างประเทศ

การนำผลศึกษาไปใช้จึงควรศึกษาและพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจยางพาราอย่างมีขั้นตอน ตั้งแต่ต้นน้ำ คือการพัฒนาผลผลิตและลดต้นทุนของเกษตรกร ส่วนกลางน้ำด้วยการแปรรูปเพื่อเพิ่มคุณค่า และพัฒนาระบบตลาดยางพารา และปลายน้ำด้วยการสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อพัฒนาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและห่วงโซ่อุปทานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ABSTRACT

The research results were shown as follow; 1) Linkages among rubber cluster were nearly impossible. Not only farmers were lacking of grouping and networking skill, but also the supporting office including government and private office were not proper integrated along with the provincial group strategies. Since each governmental office pursued only their policies, the linkage among other office was hardly to happened while the linkage of farmers' group were informal through individual relations among members. 2) The cluster development and supply chain mapping of linkage among the Upper North-Eastern's rubber industry cluster were comprised of the chain of upstream chain; workforce management, financial management, materials, farmer's managerial skill, stream; intermediary agents, local market, rubber manufacture factory, downstream; factory that purchased rubber latex or primary transformed product, and commercial inside and outside of the country. The application of these study and development of linkage among rubber cluster should be strategically applied step by step throughout all stream of value chain; upstream; productivity development and cost reduction of farmer, stream; process improvement for value added creation, and development of market system, downstream; competitiveness creation for developing linkages and value chain which paralleled with the upper north eastern provincial group strategies

คำนำ

การศึกษาถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจในอุตสาหกรรมยางพาราซึ่งถือเป็นกลยุทธ์หนึ่งในกระบวนการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ การเชื่อมโยงจะสนับสนุนให้อุตสาหกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องกันในลักษณะของห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) รวมทั้งกิจกรรมที่ต่อเนื่องในพื้นที่หนึ่งๆ ในลักษณะของห่วงโซ่คุณค่า (Value Chain) ที่เกิดการเชื่อมโยงกันมีความร่วมมือและเกื้อกูลกันอันจะนำไปสู่การเพิ่มผลผลิตภาพ (Productivity) สร้างนวัตกรรม (Innovation) และการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับอุตสาหกรรมโดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สถาบันวิจัย สถาบันเฉพาะทาง และสถาบันการศึกษา ทำหน้าที่สนับสนุนหรือการมีสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับวิสาหกิจในกลุ่มอุตสาหกรรม รวมทั้งมีส่วนช่วยจัดปัญหา

อุปสรรคในการค้าระหว่างประเทศ ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของความรู้ซึ่งเป็น
แนวนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งสร้างพลวัตจากองค์ประกอบทุกภาคส่วนจึง
เป็นที่มาการศึกษาแนวทางของการเชื่อมโยงผลผลิตยางพารากลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่ง
ประกอบด้วยการผลิตรายของเกษตรกรเพื่อออกสู่ตลาดจนถึงโรงงานแปรรูปซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขั้นต้น
ผ่านตลาดต่างๆ ประกอบด้วยพ่อค้าในหมู่บ้านหรือตำบล นายหน้าประมูลท้องถิ่น และตลาดประมูล
ยางพาราท้องถิ่นซึ่งเป็นจุดรวบรวมผลผลิตยางพาราจากกลุ่มแบบสหกรณ์หรือกลุ่มของเกษตรกรที่
รวมกลุ่มกันขึ้นมาเพื่อการประมูลยางโดยมีพ่อค้าท้องถิ่นหรือตัวแทนจากโรงงานแปรรูปที่ประกอบ
การค้าผลผลิตยางพาราที่อยู่ใกล้เคียงเพาะปลูกในพื้นที่มารับซื้อหรือเป็นผู้ประมูลในตลาดประมูลยาง
ท้องถิ่น การศึกษาห่วงโซ่อุปทานจึงเป็นการควบคุมการผลิตในภาพรวมทั้งหมด คือ เมื่อลูกค้าซื้อสินค้า
จากร้านค้าปลีก ภาคการผลิตทั้งระบบจะรับทราบการขายสินค้าจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมโยง
กัน และจะสนองตอบโดยการส่งงานไปยังส่วนต่าง ๆ ของระบบ เช่น ผู้ค้าส่ง ผู้ผลิตสินค้า และผู้ผลิต
วัตถุดิบ ในการผลิตสินค้า จัดส่งมายังผู้ค้าปลีก เพื่อนำมาทดแทนสินค้าที่ขายไป โลจิสติกส์ (Logistics)
กับห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) จึงเป็นเสมือนส่วนหนึ่งที่เชื่อมโยงกระบวนการผลิตกิจกรรมต่าง ๆ
ที่เกิดขึ้นจะเน้นถึงความสำคัญของระบบที่รวดเร็ว ด้วยต้นทุนการจัดการที่ต่ำกว่า ให้ลูกค้าเกิดความ
พอใจสูงสุดหากการบริหารจัดการกิจกรรมเหล่านี้มีประสิทธิภาพจะทำให้ค่าใช้จ่ายในการผลิตลดลงซึ่ง
หมายถึงต้นทุนการผลิตลดลง และจะทำให้ต้นทุนโลจิสติกส์ลดลงในภาพรวม

ดังนั้น การพัฒนาภาคการผลิตอย่างแท้จริง จึงต้องคิดและมองแยกแยะเป็นกลุ่มภาคการผลิต
ตามถิ่นฐาน (Rosenfeld, 1997) จะคิดในลักษณะเดียวกันกับระดับภาครวมของทั้งประเทศไม่ได้ การ
พัฒนาเศรษฐกิจให้เกิดผลเป็นรูปธรรมต้องอาศัยการดำเนินงานในทุกระดับทั้ง ภาครัฐ เอกชน
สถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน สมาคมและการรวมกลุ่มของธุรกิจต่างๆ Buckley and Casson
(1988) ให้แนวคิดที่ว่าความร่วมมือกันระหว่างองค์กรธุรกิจเป็นทางเลือกที่สำคัญของการทำธุรกิจจึงมี
การศึกษาทางทฤษฎีและกรอบแนวคิดของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ พัฒนาการและแนวทางการ
พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจในรูปแบบเครือข่าย (Nohria and Eccles, 1992 ; Powell, 1990) ผลที่ได้
จากการศึกษาการเชื่อมโยงของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (อุดรธานี หนองคาย หนองบัวลำภู) เป็นการสนับสนุนสภาวะแวดล้อมที่
เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน ให้กับกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่รวมตัวกัน
เพื่อดำเนินกิจการในพื้นที่ใกล้เคียง (Geographic Proximity) เชื่อมโยงและเสริมกิจการซึ่งกันและกัน
อย่างครบวงจร ทั้งในแนวตั้งและแนวนอน (Vertical Linkages) ที่เชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการใน
กระบวนการผลิตตั้งแต่ธุรกิจต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน คือ การเพิ่มผลิตภาพ
(Productivity) ให้กับท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันที่ยั่งยืนได้

วิธีการวิจัย

การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีวิธีดำเนินการและขั้นตอนการศึกษา ประกอบด้วย

การศึกษาข้อมูล

ศึกษาข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเครือข่าย และข้อมูลของผู้ประกอบการยางพาราในพื้นที่ทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ศึกษาเอกสารบทความทางวิชาการ ตัวอย่างงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อนำมาเป็นแนวทางการดำเนินงานวิจัย

การสำรวจวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม

การลงพื้นที่สำรวจกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ประกอบการยางพารา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่การบริหารราชการกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ 3 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน คือ อุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู เป็นขอบเขตในการจัดเก็บข้อมูลเป้าหมาย เพื่อรวบรวมข้อมูลกระบวนการและลักษณะการดำเนินงานของเกษตรกร การจัดการแรงงาน การขนส่ง ราคาจำหน่าย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับยางพารา และกิจกรรมด้านการดำเนินงานเครือข่าย ของเกษตรกรในพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัด เพื่อรวบรวมข้อมูลและจัดทำเป็นรายงานวิจัยเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลเครือข่ายวิสาหกิจ ที่เป็นแนวทางการพัฒนาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมยางพารา

ประชากรและตัวอย่างของการศึกษา

เกษตรกรผู้ประกอบการยางพาราพื้นที่จังหวัดอุดรธานี หนองคายและหนองบัวลำภู และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ 3 จังหวัด ใช้กลุ่มตัวอย่าง (Sample) โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive) ด้วยการลงพื้นที่ประสานหน่วยงานเพื่อจัดเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยการสัมภาษณ์และการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดเก็บข้อมูลรายชื่อของเกษตรกรผู้ปลูกยางรายย่อยและกลุ่มเกษตรกร ที่เป็นต้นน้ำของอุตสาหกรรมยางพารา ได้แก่ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดหนองคาย สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดอุดรธานี สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดหนองบัวลำภู ศูนย์วิจัยยางหนองคาย สำนักงานวิจัยและพัฒนากาเกษตรเขตที่ 3 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอุตสาหกรรมยางพารา

เกษตรกรผู้ปลูกยางรายย่อยและกลุ่มเครือข่ายยางพาราในพื้นที่ครอบคลุม 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วยอำเภอ โพนพิสัย รัตนวาปี บึงโขงหลง บึงกาฬ ศรีเชียงใหม่ สังคม จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วยอำเภอ บ้านผือ กุดจับ หนองวัวซอ น้ำโสม บ้านดุง จังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วยอำเภอ โนนสัง ศรีบุญเรือง นาแก เมืองหนองบัวลำภู เป็นต้น

ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้รับซื้อขายในพื้นที่เพาะปลูกจังหวัด หนองคาย อุดรธานี หนองบัวลำภู ประกอบด้วย บริษัท ไทยอ้อยยางพารา จำกัด สาขา อุดรธานี บริษัท ไทยยาริรับเบอร์ จำกัด บริษัท มหากิจ รับเบอร์ จำกัด บริษัท ไทยอิสเทอร์น จำกัด บริษัท สหมิตรยางพารา บริษัท ไทยรับเบอร์ลาเท็กซ์ บริษัทรับซื้อขายในพื้นที่ และตัวแทนรับซื้อขายในพื้นที่หมู่บ้าน ตำบลและอำเภอ

ผลการวิจัย

การนำผลผลิตยางพาราพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ น้ำยางสด ยางแผ่นดิบ และยางก้อนถ้วยของเกษตรกร เพื่อออกสู่ตลาดจนถึงโรงงานแปรรูปซึ่งเป็นอุตสาหกรรมขั้นต้นผ่านระบบตลาดต่าง ๆ ดังนี้

1. ตลาดประมูลยางท้องถิ่น รวบรวมยางแผ่นดิบและยางก้อนถ้วย จากการรวมกลุ่มของเกษตรกร หรือกลุ่มสหกรณ์ โดยสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางให้การสนับสนุนการดำเนินงานเปิดประมูลยางเดือนละหนึ่งครั้ง สถานที่จัดประมูลอยู่ใกล้พื้นที่ปลูกยางพาราซึ่งกำหนดให้มีอำเภอละ 1 ตลาด เกษตรกรนำผลผลิตจากยางพาราเพื่อเปิดประมูล โดยมีพ่อค้าคนกลางหรือตัวแทนจากโรงงานในท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นผู้ประมูล ตลาดประมูลยางท้องถิ่นเป็นตลาดที่เกษตรกรในพื้นที่นำผลผลิตมาจำหน่ายประมาณร้อยละ 85 ของผลผลิตยางพาราที่ได้
2. พ่อค้านายหน้าในท้องถิ่นและร้านค้าท้องถิ่น ที่อยู่ใกล้ในพื้นที่ปลูกยางพารา ซึ่งเข้าไปรับซื้อผลผลิตยางในพื้นที่ปลูกและเข้าร่วมประมูลในตลาดประมูลยางท้องถิ่น โดยการรับซื้อผลผลิตทั้งน้ำยางสด ยางแผ่นดิบ ยางก้อนถ้วย และเศษยาง จากเกษตรกรโดยตรงเพื่อนำไปจำหน่ายให้กับร้านค้า บริษัทโรงงานแปรรูปในพื้นที่ในช่วงผลผลิตยางขาดแคลนและมีราคาสูง มีพ่อค้าหรือนายหน้ารวบรวมผลผลิตยางพาราไปให้กับโรงงานแปรรูปนอกพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น โรงงานแปรรูปยางพาราจังหวัดระยองและชลบุรี โดยเกษตรกรนำผลผลิตจำหน่ายให้พ่อค้าหรือนายหน้าท้องถิ่นประมาณร้อยละ 15 และนำเข้ากลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์เพื่อไปประมูลในตลาดประมูลยางท้องถิ่นโดยประมาณร้อยละ 85 ผลผลิตยางพาราในพื้นที่ส่งให้โรงงานแปรรูปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

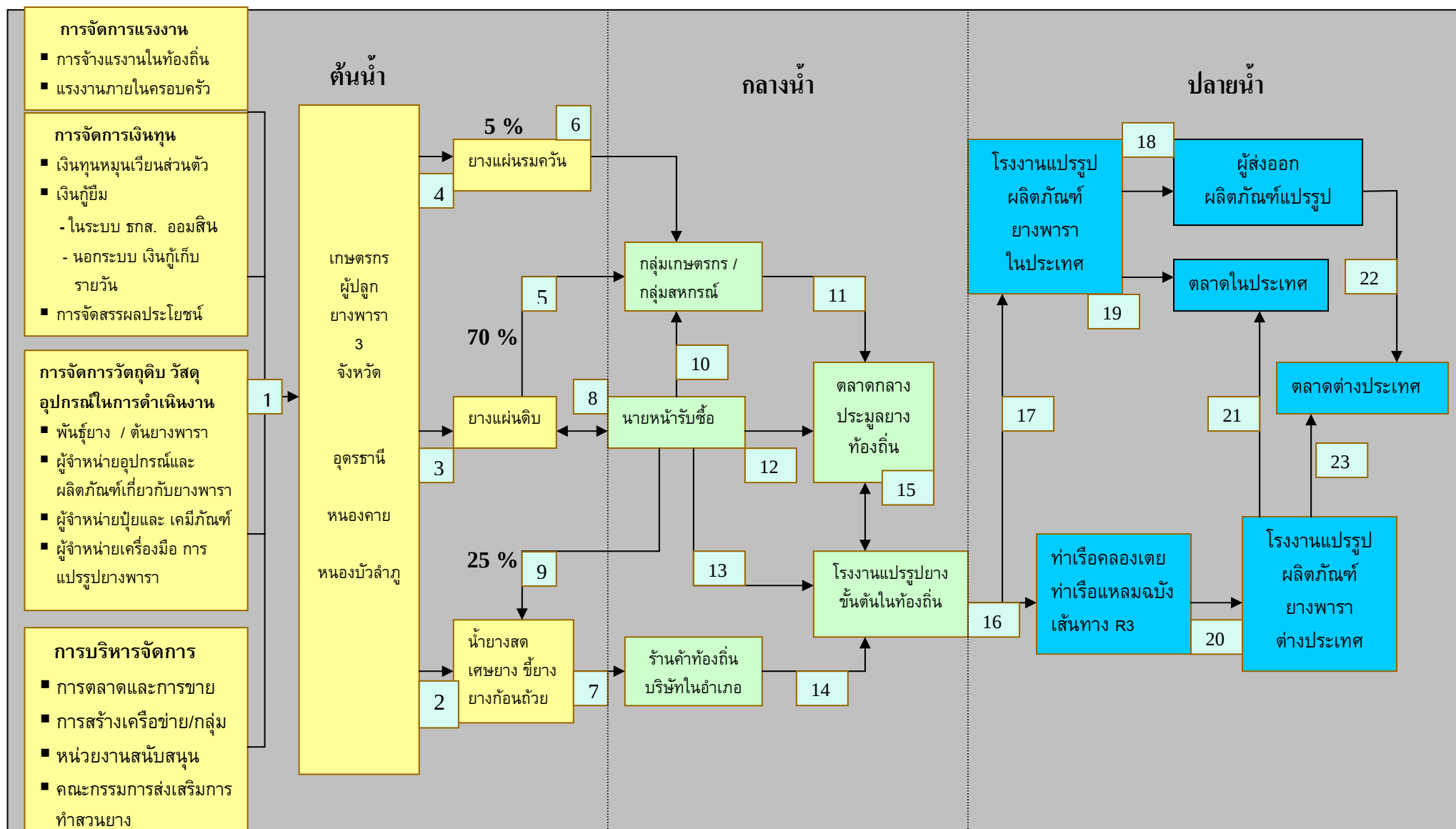
รูปที่1 นายหน้าและร้านค้ารับซื้อยางพาราในท้องถิ่น อำเภอปากคาด จังหวัดหนองคาย

3. โรงงานแปรรูปขั้นต้นในพื้นที่จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วยบริษัทไทยรับเบอร์ลาเท็กซ์ กรุ๊ป จำกัด บริษัทรุ่งเรืองยางพารา อำเภอบึงกาฬ และบริษัทไทยอีสเทิร์นรับเบอร์ จำกัด อำเภอปากคาด โรงงานแปรรูปขั้นต้นจังหวัดอุดรธานีและหนองบัวลำภู ประกอบด้วยบริษัทไทยยาริรับเบอร์ อำเภอหนองวัวซอและบริษัทไทยฮั่วยางพารา จำกัด อำเภอหนองหาน โดยโรงงานแปรรูปขั้นต้นรับซื้อผลผลิตยางพาราจากเกษตรกรที่อยู่ใกล้กับโรงงานและการเข้าไปประมูลรับซื้อในตลาดประมูลยางท้องถิ่น เพื่อนำผลผลิตยางพารามาแปรรูปเป็นอุตสาหกรรมขั้นต้น คือ ยางแผ่นอบแห้ง ยางแผ่นรมควันอัดก้อน และยางแท่ง โดยร้อยละ 80 ของผลผลิตจากโรงงานเป็นยางแผ่นรมควันและยางแท่ง

เพื่อส่งออกผ่านทางท่าเรือคลองเตยและแหลมฉบัง ไปยังประเทศคู่ค้า เช่น จีน ญี่ปุ่น ร้อยละ 20 ส่งเป็นวัตถุดิบให้กับอุตสาหกรรมแปรรูปยางพาราในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก

4. บริษัทผู้ส่งออกพื้นที่ตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรับซื้อผลผลิตยางพาราจากเกษตรกรในพื้นที่บริษัทหรือโรงงานแปรรูปที่เป็นผู้ซื้อยางพารารายใหญ่ 4 บริษัท คือ บริษัทมหากิจรับเบอร์ อำเภอกุดจับ จังหวัดอุดรธานี บริษัทไทยฮั้วยางพาราจังหวัดหนองคายและจังหวัดอุดรธานี บริษัทไทยอีสเทิร์นจำกัด จังหวัดหนองคาย และบริษัทไทยยารับเบอร์ซึ่งเป็นบริษัทแปรรูปยางพาราขั้นต้นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอหนองวัวซอ โรงงานจังหวัดอุดรธานี ทั้ง 3 บริษัทนำผลผลิตยางพารารับที่ซื้อโดยตรงหรือประมวลจากกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อส่งออกต่างประเทศร้อยละ 90 และส่วนที่เหลือส่งให้กับบริษัทแม่ที่เป็นโรงงานแปรรูปที่จังหวัด ระยอง กรุงเทพฯ และสมุทรปราการ เพื่อเป็นวัตถุดิบขั้นต้นที่จะแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายในประเทศ เช่น ถูมียาง พื้นรองเท้า และยางรถยนต์

ผลการศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด

รูปที่ 2 การเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพารากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด

ที่มา : ข้อมูลสัดส่วนผลผลิตต้นน้ำยางพาราจากการสำรวจข้อมูลจากเกษตรกร โรงงานในพื้นที่ สกย. 3 จังหวัด ศูนย์สถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และ สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร

ผลการศึกษาด้านน้ำ

หมายเลข 1 การสำรวจพื้นที่ปลูกยางพาราจังหวัดหนองคายด้านอำเภอโซ่พิสัย บึงกาฬ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทดลองและนำร่องในการปลูกยางพารามาตั้งแต่ปี 2538 และเริ่มกรีดยางตั้งแต่ปี 2544 โดยมีพื้นที่บางส่วนของจังหวัดอุดรธานี อำเภอบ้านผือ หนองวัวซอ จังหวัดหนองบัวลำภู อำเภอโนนสัง และพื้นที่บางส่วนในแต่ละจังหวัดมีการกรีดยางกว่ามากกว่า 8 ปี โดยเจ้าของสวนส่วนใหญ่มีพื้นที่ปลูกยางโดยเฉลี่ย 10 ถึง 15 ไร่ ซึ่งเดิมใช้ปลูกพืชไร่ เช่น อ้อย หรือมันสำปะหลัง ไม่มีแหล่งน้ำในพื้นที่ปลูก การจัดการแรงงานในพื้นที่ปลูกยางส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครอบครัวเนื่องจากพื้นที่ปลูกมีไม่มาก บางพื้นที่มีการจ้างแรงงานในท้องถิ่นที่เคยกรีดยางที่ภาคใต้มาก่อน บางพื้นที่มีการจ้างงานโดยมีเงื่อนไขข้อตกลงร่วมกัน คือ การแบ่งผลประโยชน์โดยให้เจ้าของสวนยางเป็นผู้กำหนดเงื่อนไข เช่น ในกรณีของสวนยางพาราของเกษตรกรรายหนึ่งที่ตกลงกับแรงงานซึ่งมีหน้าที่ดูแลสวนยางแบ่งส่วนคนละ 50 ต่อ 50 โดยแรงงานที่ดูแลต้องเป็นผู้ดูแลต้นยางและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในสวนยางทั้งหมด หรือบางแห่งแบ่งเป็น 60 ต่อ 40 เจ้าของสวนรับ 60 แรงงานกรีดยางรับ 40 ส่วนค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็แบ่งจ่ายในอัตรา 60 ต่อ 40 เช่นกัน มีบางพื้นที่มีเงื่อนไขที่แตกต่างออกไป เช่น แบบ “ซัคสิบ” คือ ในแต่ละวันที่จำหน่ายยางได้เจ้าของสวนหักออกไปก่อนร้อยละ 10 ที่เหลือแบ่งเท่ากัน คือ 50 ต่อ 50 เจ้าของสวนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในสวนยางทั้งหมด หรือ แบ่ง 50 ต่อ 50 เท่ากันแต่เจ้าของสวนต้องหักค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นก่อนแบ่งผลประโยชน์เท่ากัน นอกจากนี้มีการจ้างแรงงานโดยการจ้างกรีดยางและจ้างเก็บผลผลิตน้ำยางเป็นรายวัน โดยเฉลี่ยตั้งแต่ 150 ถึง 300 บาทต่อวัน ขึ้นอยู่กับพื้นที่หรือจำนวนต้นยางพาราที่กรีดยางหรือตามข้อตกลงของเจ้าของสวน การจัดการด้านเงินทุน ส่วนใหญ่เกษตรกรที่ปลูกและกรีดยางมาหลายปีจะใช้ทุนส่วนตัวในการดำเนินงาน บางส่วนเป็นการกู้จากสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้อง เช่น จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธกส. และมีบางส่วนที่เป็นผู้ปลูกยางใหม่ที่มีการกู้ยืมเงินทุนนอกระบบจากนายทุนที่อยู่ในพื้นที่ ด้านการบริหารจัดการวัตถุดิบในพื้นที่ปลูกยางพาราทั้ง 3 จังหวัด ส่วนใหญ่เป็นการขอคำปรึกษาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สกย. ในการให้ความรู้พันธุ์ยาง ชนิดของปุ๋ย รวมทั้งเครื่องมือหรืออุปกรณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำสวนยาง โดยมีแหล่งจำหน่ายที่อยู่ใกล้หมู่บ้านหรือในอำเภอ ส่วนการบริหารจัดการหรือด้านการตลาดมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดตั้งให้มีตลาดกลางยางพาราในท้องถิ่นไว้ในแต่ละอำเภอ เช่น อำเภอรัตนวาปี โซ่พิสัย บึงกาฬเพื่อเป็นจุดรวมยางในแต่ละพื้นที่เพื่อประมวลราคายาง การรวมกลุ่มมีหลายรูปแบบเช่น การรวมกลุ่มของเกษตรกรเอง รูปแบบของสหกรณ์ที่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุน และบางพื้นที่เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มกันเนื่องจากต้องการจำหน่ายผลผลิตยางพาราให้กับพ่อค้าคนกลาง เพราะต้องการความสะดวก และไม่ต้องเสียเวลารอรับเงินที่ได้จากการจำหน่าย ถึงแม้จะถูกพ่อค้าคนกลางเอาเปรียบหรือถูกกดราคายางให้ต่ำกว่าการประมวลในรูปแบบของการรวมกลุ่ม และบางส่วนก็ต้องการนำเงินที่ได้ไปใช้หนี้ในระบบที่ต้องส่งรายวันให้แก่เจ้าหนี้ การรวมกลุ่มกันในรูปแบบความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มระหว่างเครือข่ายกลุ่มต่างๆ ยังไม่พบโดยส่วนใหญ่เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นเมื่อมีหน่วยงานเกี่ยวข้องมีกิจกรรมสนับสนุน ซึ่งการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจคือการที่กลุ่มมีความร่วมมือกันในด้านต่างๆ ร่วมกัน

หมายเลข 2 เกษตรกรพื้นที่จังหวัดหนองคายนิยมจำหน่ายผลผลิตเป็นเศษยาง ยางก้อน ถ้วย เพราะมีขั้นตอนไม่มากและสะดวกไม่ต้องเสียเวลาแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบหรือยางรมควันที่มีหลายขั้นตอนและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ผลผลิตยางก้อนถ้วยมีพ่อค้าหรือนายหน้ามารับซื้อถึงสวนยาง โดยเฉพาะในเขตอำเภอโพนพิสัยและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อนำไปจำหน่ายต่อให้กับบริษัท ไทยอิสเทิร์น จำกัด ที่อำเภอปากคาดมีการซื้อขายยางในแต่ละรอบโดยเว้นช่วงระยะเวลา 10 วันต่อรอบ เกษตรกรนำยางก้อนถ้วยบรรจุใส่กระสอบ แล้วนำมาวางเรียงเพื่อรอนายหน้ามารับซื้อที่จุดนัดหมายและชั่งน้ำหนัก โดยนายหน้าจ้างเหมารถบรรทุกเพื่อนำผลผลิตยางไปส่งโรงงาน

รูปที่ 3 ยางก้อนถ้วยที่รอนายหน้ามารับซื้อ การชั่งน้ำหนักยาง การขนย้ายด้วยรถบรรทุก

หมายเลข 3 พื้นที่อำเภอบ้านผือ หนองวัวซอ นิยมจำหน่ายเป็นยางแผ่นดิบ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นยางแผ่นที่ไม่ได้มาตรฐานจากกระบวนการผลิต หรือการแปรรูปที่ไม่มีคุณภาพ จากการขาดความรู้กระบวนการผลิตทำให้แผ่นยางมีสิ่งปลอมปนในปริมาณมาก เช่น เศษไม้ ดิน หรือทราย ยางแผ่นดิบที่ได้ไม่มีคุณภาพและมาตรฐานต่ำ ซึ่งเป็นประเด็นหนึ่งที่พ่อค้าคนกลางนำมาใช้กดราคายาง มีบางพื้นที่เกษตรกรเองสนใจใส่สิ่งปลอมปนลงไปในขั้นตอนการผลิตหรือขั้นตอนการมัดยางแผ่นรวมกันเพื่อให้มีน้ำหนักยางเพิ่มขึ้น

หมายเลข 4 พื้นที่จังหวัดอุดรธานีและหนองบัวลำภูเกษตรกรบางส่วนมีการแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบและยางแผ่นรมควัน การกลุ่มกันที่เข้มแข็ง เช่นที่บ้านหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ ที่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบและยางแผ่นอบแห้งด้วยโรงงานที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์โดยเมื่อครบรอบ 1 เดือนมีการรวมผลผลิตยางที่บ้านหัวหนากุ่มเพื่อประมูลจำหน่ายให้กับพ่อค้าหรือตัวแทนของบริษัทที่มาประมูลรับซื้อทั้งยางแผ่นดิบและยางแผ่นอบแห้งซึ่งผู้ชนะการประมูลจะเป็นตัวแทนจากบริษัทท้องถิ่น เช่น ไทยยารี่รับเบอร์ โดยกลุ่มหนองบัวบานไม่จำหน่ายให้กับนายหน้าที่มารับซื้อโดยตรง

หมายเลข 5 และ 6 ผลผลิตที่เป็นยางแผ่นดิบและแผ่นรมควันจากเกษตรกรที่มีประสบการณ์และผ่านการกรีดยางมานานได้มีการรวมกลุ่มกันเองและมีหน่วยงานไปสนับสนุนการรวมกลุ่ม ซึ่งได้รับการสนับสนุนและการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยประธานกลุ่มเป็นผู้ที่เคยอยู่ในโครงการส่งเสริมการปลูกยางช่วงแรก ตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา และเป็นวิทยากรร่วมให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ความรู้กับผู้ปลูกยางใหม่ในการแปรรูปยางเป็นยางแผ่นดิบและยางแผ่น

รมควน ซึ่งการรวมกลุ่มเพื่อเป็นจุดรวมผลผลิตยางพาราให้สมาชิกกลุ่มได้นำมารวมกันเพื่อประมูลกับ นายหน้าหรือตัวแทนรับซื้อ ณ ตลาดกลางในท้องถิ่นหรือพื้นที่อำเภอใกล้เคียง

หมายเลข 7 8 และ 9 ผลผลิตที่เป็นน้ำยางสด เศษยาง ขี้ยาง และยางก้อนถ้วย เกษตรกร โดยเฉพาะผู้ปลูกรายย่อยที่มีพื้นที่ปลูกยางจำนวนไม่มาก 2-5 ไร่ ไม่สนใจแปรรูปผลผลิตยางให้เป็น ยางแผ่นดิบหรือยางแผ่นอบแห้งโดยนำไปจำหน่ายให้กับร้านค้าในหมู่บ้านหรืออำเภอ หรือมีนายหน้าที่ ตระเวนมารับซื้อถึงที่สวนยางและที่บ้านของเกษตรกร โดยเฉพาะในเขตพื้นที่เพาะปลูกยางที่อยู่ห่างไกล จากโรงงานที่เป็นจุดรับซื้อยางพารา

ผลการศึกษากลางน้ำ

หมายเลข 10 นายหน้ารับซื้อส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าในท้องถิ่นที่ไปติดต่อขอรับซื้อยางแผ่นดิบและ ยางแผ่นอบแห้งจากกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มสหกรณ์ยางพาราในพื้นที่

หมายเลข 11 กลุ่มเกษตรกรบางกลุ่มเช่นที่อำเภอปากคาดหนองคายมีการประมูลและรับซื้อ ยางก้อนถ้วยของสมาชิกรายย่อยในกลุ่มกันเอง และมีการประสานงานกับโรงงานที่รับซื้อยางพาราใน พื้นที่หรือเปิดบัญชีธนาคารไว้กับโรงงานยางพาราเพื่อสะดวกในการซื้อขาย เช่น บริษัทไทยอิสเทิร์น อำเภอปากคาด หรือบริษัทไทยฮั้วยางพารา ที่อำเภอบึงกาฬ หลังจากที่มีการประมูลซื้อข้ามผ่าน ตลาดกลางแล้ว **หมายเลข 15** ส่งไปยังโรงงานแปรรูปในพื้นที่

หมายเลข 12 นายหน้ารับซื้อเข้าไปประมูลเพื่อซื้อขายยางจากตลาดกลางในท้องถิ่น และส่ง ให้กับโรงงานแปรรูปในพื้นที่โดยส่วนหนึ่งนายหน้าเป็นผู้ที่โรงงานส่งมาเป็นตัวแทนผู้เข้าร่วมประมูลและ รับซื้อจากเกษตรกรหรือกลุ่มสหกรณ์ต่างๆ เพื่อส่งต่อไปให้กับโรงงาน **หมายเลข 13**

หมายเลข 14 ร้านค้าในท้องถิ่นหรือร้านรับซื้อในรูปแบบของบริษัทรับซื้อยางนำผลผลิตยาง ที่รับซื้อมาจากเกษตรกรเพื่อไปจำหน่ายต่อไปให้กับโรงงานแปรรูปขั้นต้นที่ตั้งอยู่ใกล้กับท้องถิ่นนั้นๆ โดย มีกำไรส่วนต่างจากราคาที่รับซื้อจากเกษตรกรกับราคาที่จำหน่ายให้กับโรงงานโดยตรง

ผลการศึกษาปลายน้ำ

หมายเลข 16 โรงงานรับซื้อผลผลิตยางในพื้นที่ จังหวัดหนองคาย คือ บริษัทไทยอิสเทิร์น บริษัทไทยฮั้วยางพารา สาขาหนองคาย จังหวัดอุดรธานีและหนองบัวลำภู คือ บริษัทไทยยาริรับเบอร์ จำกัด ที่รับซื้อผลผลิตยางจากเกษตรกรโดยตรง หรือจากการประมูลยางพาราจากตลาดยางพารา ท้องถิ่นและจังหวัดอุดรธานีมีโรงงานแปรรูปยางขั้นต้น คือ ห้างหุ้นส่วนจำกัด มณฑลหล่อยาง ซึ่งจด ทะเบียนเปิดกิจการตั้งแต่ปี 2515 เป็นโรงงานที่ผลิตยางนอก ยางใน หล่อดอกยางและการซ่อมยางใหม่ มีโรงงานและศูนย์จำหน่ายยางรถยนต์ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองอุดรธานี โดยโรงงานมณฑลหล่อยางได้ซื้อ วัตถุดิบ คือ เศษขี้ยางพาราจากบริษัทไทยฮั้วยางพารา อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี มาแปรรูป เป็นยางรถ และหล่อดอกยางเพื่อจำหน่ายให้กับลูกค้าทั่วไป

หมายเลข 17 โรงงานแปรรูปยางพาราขั้นต้นในท้องถิ่น บริษัทไทยอิสเทิร์นรับเบอร์จำกัด หนองคาย บริษัทไทยฮั้วยางพารา จำกัด สาขาหนองคายและอุดรธานี บริษัทไทยรับเบอร์ลาเท็กซ์กรุ๊ป บริษัทรุ่งเรืองยางพารา บริษัทไทยยาริรับเบอร์ จำกัด เป็นโรงงานในพื้นที่ที่รับซื้อผลผลิตยางในรูปแบบ

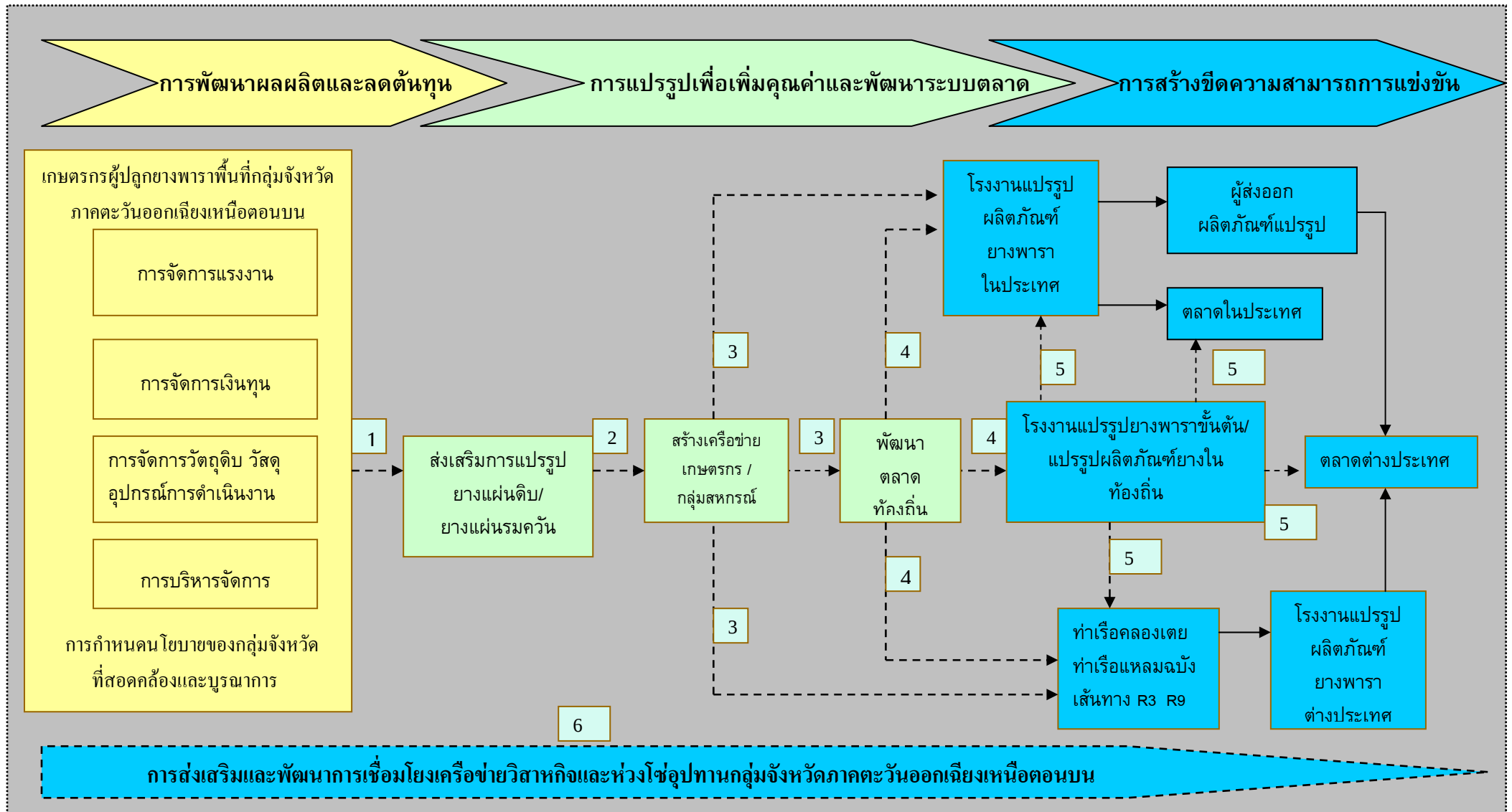
น้ำยางข้น ยางก้อนถ้วยและยางแผ่นดิบจากกลุ่มเกษตรกรสวนยางในพื้นที่จังหวัด อุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู ด้วยการซื้อขายผ่านตลาดกลางท้องถิ่น หรือผ่านตัวแทนหรือนายหน้าในลักษณะของการประมูลและส่งเข้าโรงงาน หรือการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีการซื้อขายโดยตรงกับโรงงานไม่ผ่าน การประมูลหรือการสนับสนุนของหน่วยงานรัฐ วัตถุดิบจากยางพาราที่รับซื้อมาแปรรูปยางแผ่นดิบให้เป็นยางแผ่นรมควันหรือยางอัดลูกเต๋าส่งต่อไปยังบริษัทแม่ที่อยู่ในประเทศ เช่น บริษัทไทยอิสิเทิร์นรับเบอร์ จังหวัดชลบุรี บริษัทไทยฮั้วยางพารา จังหวัดระยอง แปรรูปเพื่อส่งออกไปต่างประเทศ หมายเลข 18 และ หมายเลข 22 โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางพาราในประเทศเพื่อส่งออกไปจำหน่ายในตลาดต่างประเทศ

หมายเลข 19 โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางพาราภายในประเทศ เช่น บริษัทมิชลิน ประเทศไทย บริษัทไทยบริดจสโตน (ประเทศไทย) และส่งออกไปยังประเทศในแถบเอเชีย เช่น จีน โดยผ่านท่าเรือคลองเตย แหลมฉบัง และมีบางส่วนนำวัตถุดิบจากบริษัทไทยยาริรับเบอร์ จังหวัดอุดรธานีผ่านเส้นทาง R3 ที่เชื่อมโยงไทย-พม่า-จีน จากแม่สาย ท่าขี้เหล็ก เชียงตุง เมืองลา จั๊นง ซื่อเหมา คุณหมิง

หมายเลข 20 เข้าสู่ตลาดต่างประเทศและโรงงานแปรรูปยางพาราในต่างประเทศ เพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปต่างๆ จากยางพาราจำหน่ายให้กับผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ **หมายเลข 23** หรือย้อนกลับมาจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ **หมายเลข 21** เพื่อจำหน่ายในประเทศไทย

ผลผลิตยางพาราทั้ง 3 จังหวัดปี 2553 มีจำนวน 85,417 ตัน เมื่อแบ่งตามสัดส่วนผลผลิตที่ได้จากยางพาราคือ ยางแผ่นดิบ ประมาณร้อยละ 70 มีจำนวนเท่ากับ 59,792 ตัน น้ำยางสด ยางก้อนถ้วย เศษยาง ประมาณร้อยละ 25 มีจำนวนเท่ากับ 21,354 ตัน ยางแผ่นรมควัน ประมาณร้อยละ 5 มีจำนวนเท่ากับ 4,271 ตัน รวมมูลค่าผลผลิตทั้ง 3 รูปแบบทั้ง 3 จังหวัด โดยการประมาณค่ามีมูลค่ารวมเท่ากับ 9,015 ล้านบาท ในปี 2553 ถ้ามีการส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตยางจากเดิมยางแผ่นรมควันจากการสำรวจในพื้นที่ซึ่งมี ประมาณร้อยละ 5 และจากการพยากรณ์ผลผลิตมีจำนวนเท่ากับ 4,271 ตัน ปี 2553 ถ้ามีการส่งเสริมให้มีการแปรรูปจากน้ำยางสดให้เป็นยางแผ่นดิบและเป็นยางแผ่นรมควันเพิ่มขึ้นแต่ละรูปแบบร้อยละ 1 ถ้าเพิ่มสัดส่วนผลผลิตจากน้ำยางสดเป็นยางแผ่นดิบและยางแผ่นรมควันขึ้น 3 ร้อยละ 1 ทำให้มูลค่าผลผลิตในห่วงโซ่อุปทานเพิ่มขึ้นโดยถ้าแปรรูปจากน้ำยางสดเป็นยางแผ่นดิบทำให้มีมูลค่าเพิ่มร้อยละ 1.43 และถ้าแปรรูปให้เป็นยางแผ่นรมควันขึ้น 3 ทำให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเกือบร้อยละ 20 จากผลศึกษาวิจัยนำมาสู่แนวทางของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 3 จังหวัด จากการสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงาน เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ ตัวแทนรับซื้อหรือนายหน้าและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตห่วงโซ่อุปทาน ดังนี้

ขั้นตอนแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

รูปที่ 4 การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนาผลผลิตและลดต้นทุนการบำรุงรักษายางพารา

ข้อเสนอ 1 การพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ปัญหา 3 จังหวัดที่ปลูกยางพาราส่วนใหญ่มีสภาพพื้นที่เพาะปลูกไม่เหมาะสม เช่น เป็นพื้นที่ราบลุ่ม พื้นที่นา ดินลูกรัง หน้าดินตื้น ดินปนลวก ทำให้ต้นยางเจริญเติบโตช้า ไม่ต้านทานโรคเกษตรกรได้ผลผลิตที่ต่ำและต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ดินที่ปลูกมีสภาพเป็นดินทรายเนื่องจากผ่านการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นๆ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง โดยปลูกเป็นพืชเชิงเดี่ยวมาก่อน ขาดการจัดการดินที่ถูกวิธี และขาดการดูแลสภาพดินที่เหมาะสมทำให้ได้ผลผลิตต่ำและมีต้นทุนสูงในการดูแลรักษาสภาพดินเพื่อให้ได้ผลผลิตยางพารามากขึ้นและเพื่อลดค่าใช้จ่ายจากการรักษาสภาพดินดังนั้นขั้นตอนนี้ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าให้ความรู้วิธีการจัดการสภาพดินให้เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ในส่วนของการขาดความรู้และความเข้าใจของเกษตรกรในการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการตรวจสอบคุณภาพของยางพารา จากการสำรวจพบว่าหลายพื้นที่เกษตรกรมีความเข้าใจเกี่ยวกับต้นยางที่มีอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปที่มีน้ำยางสามารถที่จะเปิดกรีดยางได้แล้ว โดยมีเส้นรอบวงของลำต้นยังไม่ได้ขนาดที่พอเหมาะ คือควรเปิดกรีดเมื่อมีขนาดตั้งแต่ 50 เซนติเมตรขึ้นไป และขาดความรู้ในการตรวจสอบคุณภาพยางเพื่อนำไปจำหน่ายทั้งความชื้นหรือสิ่งปลอมปนที่อยู่ในยาง เกษตรกรโดยเฉพาะในแปลงที่เป็นพื้นที่เพาะปลูกใหม่ซึ่งเป็นแรงงานในครอบครัวและแรงงานในพื้นที่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนหรือกระบวนการแปรรูปผลผลิตยางพารามีจำนวนมากโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ที่ยังไม่มีมารวมกลุ่มหรือยังไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์ต่างๆ ในพื้นที่ 3 จังหวัด การสร้างหรือพัฒนาเครือข่ายระหว่างกลุ่มหรือสหกรณ์เพื่อถ่ายทอดหรือแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านต่างๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในพื้นที่เริ่มต้นปลูกยางใหม่หรือเริ่มเปิดกรีดยางได้ในปีแรก ควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ในกระบวนการผลิตหรือแปรรูปยาง เพื่อให้ได้ผลผลิตจากยางพารามากขึ้นและมีต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายการบำรุงรักษายางพาราที่ลดลง จากการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยางพาราเพิ่มขึ้น ปัญหาความสับสนเปลืองจากต้นทุนในการดำเนินการเช่นการซื้อปุ๋ยเคมีและส่งผลให้เกิดปัญหาดินเสื่อมสภาพเร็ว การให้ความรู้เกษตรกรลดการใช้ปุ๋ยเคมีและหันมาผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองโดยหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับเกษตรกรคือ สำนักงานเกษตรอำเภอในแต่ละอำเภอได้เข้าไปมีบทบาทในการให้ความรู้และจัดการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรในพื้นที่แต่ละอำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 การแปรรูปเพื่อเพิ่มคุณค้ายางพาราและพัฒนาตลาดท้องถิ่น

ข้อเสนอ 2 การส่งเสริมการแปรรูปยางแผ่นดิบและยางแผ่นรมควัน

เกษตรกรพื้นที่หนองคาย และอุดรธานีที่สามารถกรีดยางได้แล้วนิยมจำหน่ายยางก้อนถ้วยและไม่พยายามที่จะแปรรูปผลผลิตยางยังคำนึงถึงความสะดวกและง่ายในการกรีดขาดความรู้ด้านการตลาด มีเกษตรกรบางรายที่เป็นหนี้มาก่อนหรือหนี้ในระบบจึงไม่สนใจแปรรูปผลผลิตยางพาราจึงมีพ่อค้าคนกลางรับซื้อน้ำยางเพื่อนำไปจำหน่ายให้กับโรงงานและราคายางที่ซื้อขายถูกกำหนดโดยพ่อค้าคนกลาง และคุณภาพของยางมีสิ่งปลอมปนในเนื้อยางจากกระบวนการผลิต และขาดความรู้

ความเข้าใจของการใช้สารเคมีในขั้นตอนการแปรรูปที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบประสิทธิภาพและเทคโนโลยีการผลิตยางพาราจากการสำรวจพื้นที่ปลูกยางจังหวัดหนองคาย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีการผลิตยางพาราที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานจึงควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและสหกรณ์การเกษตรในแต่ละจังหวัดเข้าไปมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการวิจัยทางด้านเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยแก่เกษตรกรและสร้างเครือข่ายถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งปัจจุบันมีโครงการจัดตั้งศูนย์เครือข่ายการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยองค์การสวนยาง (อ.ส.ย.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เข้ามามีบทบาท

ข้อเสนอ 3 การสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเกษตรกร/สหกรณ์

การรวมกลุ่มเกษตรกรหรือกลุ่มสหกรณ์พื้นที่ 3 จังหวัดโดยการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจยังเป็นไปได้ยาก เพราะเกษตรกรยังขาดความรู้และความเข้าใจในการรวมกลุ่มหรือการสร้างเครือข่ายโดยเฉพาะพื้นที่ปลูกยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่ปลูกยางใหม่ ขาดความรู้ประสบการณ์และความชำนาญเกี่ยวกับยางพารา ต้องอาศัยหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมาให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง การขาดความรู้ด้านการตลาดและการจำหน่าย จึงถูกพ่อค้าคนกลางหรือพ่อค้าในท้องถิ่นเอาเปรียบได้ง่าย ดังนั้น การรวมกลุ่มโดยยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาด้วยการสนับสนุนให้เกิด การจัดตั้งกลุ่มหรือสร้างเครือข่ายในหมู่บ้านที่มีสวนยางพาราและผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ถึงแม้การสร้างกลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์และเครือข่ายวิสาหกิจยางพาราต้องใช้เวลาในการสร้างกลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งเพื่อให้สามารถต่อรองกับพ่อค้ารวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเพื่อลดภาระการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดความยั่งยืนมากกว่าการรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานเพื่อนำไปสู่การสร้าง ความเข้มแข็งให้ชุมชนมีความยั่งยืนและเป็นรากฐานที่มั่นคงทางสังคมจากการมีกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรที่เข้มแข็ง เช่นกรณีการรวมกลุ่มบ้านหนองแซงน้อย ตำบลหนองบัวบาน อำเภอหนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี ที่มีการรวมกลุ่มเพื่อเกื้อกูลกันของกลุ่มเกษตรกร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตั้งแต่ต้นน้ำ ถึงปลายน้ำ เริ่มจากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดอุดรธานี ได้เข้าไปให้ความรู้การจัดทำสวนยางพาราโดยผ่านทางคุณเสี่ยม ชื่นชมกุล ประธานกลุ่มสหกรณ์ยางพาราหนองวัวซอ ที่ได้รวบรวมสมาชิกกลุ่มประมาณ 250 ราย มีพื้นที่ปลูกยางพาราประมาณ 4,000 ไร่ มีพื้นที่เปิดกรีดยางได้แล้วประมาณ 2,000 ไร่ เมื่อปี 2552 มีการอบรมหลักสูตรการพัฒนาฝีมือช่างกรีดยางให้แก่เกษตรกร นอกจากนี้ในช่วงเริ่มต้นสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดอุดรธานีให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรไร่ละ 3,000 บาท โดยให้เป็นกล้ายางมีเจ้าหน้าที่มาให้คำแนะนำแก่เกษตรกร หลังจากที่มีการเปิดกรีดยางพารากลุ่มสหกรณ์ยางพาราหนองวัวซอ จะรวบรวมผลผลิตของสมาชิกเพื่อรอการประมูลจากโรงงานที่มารับซื้อ การรวมกลุ่มบ้านแซงน้อยมีโรงงานแปรรูปในท้องถิ่นตั้งอยู่ใกล้พื้นที่ คือบริษัทไทยยาริบบอร์ ซึ่งเป็นโรงงานที่มีเจ้าของกิจการที่อยู่ในพื้นที่มารับซื้อโดยตรงและเข้าร่วมประมูลรับซื้อยางด้วย มีหน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องคือ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางมีหน้าที่สำคัญในการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับยางพาราให้แก่เกษตรกร รวมทั้ง

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดซึ่งเป็นหน่วยราชการบริหารส่วนภูมิภาคสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์ผู้ปลูกยางพารา โดยยึดเกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาเพื่อสนับสนุนให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มในทุกพื้นที่

ข้อเสนอ 4 การพัฒนาตลาดท้องถิ่น

ปัญหาจากการศึกษาตลาดซื้อขายยางพาราท้องถิ่นคือ ผลผลิตยางที่ไม่มีคุณภาพ เกษตรกรขาดจิตสำนึกในการจำหน่าย คือ การละเลยให้มีสิ่งแปลกปลอมในน้ำยางซึ่งผลให้น้ำยางที่ไม่มีคุณภาพ จากการมีสิ่งปนเปื้อนจำนวนมาก โดยเข้าใจว่าทำให้น้ำหนักรายพาราที่ชั่งเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้คุณภาพของผลผลิตยางที่ได้ลดลง ผลจากการขาดความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรจึงทำให้พ่อค้าที่รับซื้อมีอำนาจต่อรองราคาและกดราคารายได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ปลูกยางที่อยู่ห่างไกลจากจุดรับซื้อหรือตลาดยางท้องถิ่น เช่น อำเภอสงคราม จังหวัดหนองคาย เกษตรกรต้องจำหน่ายผลผลิตยางพาราให้ตัวแทนหรือนายหน้าที่มารับซื้อเพราะการเดินทางทำให้มีต้นทุนการขนส่งและค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพิ่มขึ้น การพัฒนาตลาดกลางและการขยายตลาดท้องถิ่นรวมทั้งการสร้างเครือข่ายตลาดท้องถิ่นให้ครอบคลุมพื้นที่ปลูกยางทั้ง 3 จังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องราคาราย คุณภาพยาง และน้ำหนักรายพาราที่เกษตรกรยางพารามีปัญหาสะสมมานาน จึงเป็นการเพิ่มทางเลือกในการจำหน่ายผลผลิตยางพาราของเกษตรกร มีโอกาสสร้างรายได้เพิ่มขึ้นจากการประมูลที่อ้างอิงราคาตลาดกลางเป็นเกณฑ์ในการกำหนดราคาซื้อขายที่เป็นธรรม รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนางานให้บริการสารสนเทศข้อมูลยางพารา หรือการให้ข้อมูล ข่าวสารแก่เกษตรกรในการติดตามราคารายพาราที่เป็นปัจจุบันเพื่อป้องกันการกดราคาของพ่อค้าคนกลางและเกษตรกรนำมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจแปรรูปผลผลิตและการตลาด จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและสร้างความเป็นธรรมให้กับผู้ประกอบการที่รับซื้อและเกษตรกรในพื้นที่ ทั้งนี้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สกย.อุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู ได้ส่งเสริมและพัฒนาระบบตลาดการซื้อขายยางพาราท้องถิ่นที่เป็น Paper market เพื่อเป็นศูนย์กลางการซื้อขายผลผลิตยางโดยราคาอ้างอิงการซื้อขายจากตลาดกลางหรือจากโรงงาน เพื่อทำให้ราคารายพาราสูงกว่าตลาดท้องถิ่น เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายเฉลี่ยกิโลกรัมละ 0.50 – 1.00 บาท จากรายพาราท้องถิ่นที่สูงขึ้น

การพัฒนาตลาดท้องถิ่นและการจัดตั้งเครือข่ายตลาดกลางยางพาราก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรที่อยู่ห่างไกลและเป็นการสร้างโอกาสทางการตลาดเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะควมมีการกำหนดแผนงานเพื่อสนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายทางการตลาดในพื้นที่ปลูกยางในแต่ละอำเภอที่มุ่งเน้นตลาดยางในระดับท้องถิ่นโดยความรับผิดชอบของหน่วยงานหลักคือ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและสหกรณ์กองทุนสวนยางที่มีความพร้อมในการบริหารจัดการเข้าร่วมดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน

ข้อเสนอ 5 การพัฒนาและขยายโรงงานแปรรูปยางพาราในท้องถิ่น

ปัญหาของเกษตรกรยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่สำคัญในปัจจุบันคือ โรงงานที่รับซื้อหรือแปรรูปยางพาราในพื้นที่มีน้อยทั้งนี้มีผลการศึกษาของนายปรดิ์เปรม ทศนกุล นักวิทยาศาสตร์ 8 ศูนย์วิจัยยางสงขลา สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 จังหวัดสงขลา กรมวิชาการเกษตร ได้วิจัย

และพัฒนาโรงอบยางแผ่นพลังงานแสงอาทิตย์จนประสบความสำเร็จได้เปิดเผยเกี่ยวกับโรงอบยางพลังงานแสงอาทิตย์ที่สร้างขึ้นว่ามีขนาดความจุ 15 ลูกบาศก์เมตรซึ่งจะเป็นโรงอบยางต้นแบบที่เหมาะสมกับเกษตรกรยางพาราในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมีสภาพอากาศที่มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยสูงกว่าภาคใต้และภาคตะวันออกซึ่งจะทำให้ยางแผ่นดิบแห้งสนิทและในขณะอบยางแผ่นในโรงอบยางก็จะเป็นการช่วยป้องกันละอองฝนในช่วงฤดูฝนได้ด้วย ซึ่งในหน่วยงานในพื้นที่คือศูนย์วิจัยยางหนองคายและสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจึงควรมียุทธศาสตร์ในการเข้าไปศึกษาเพื่อนำมาพัฒนาใช้ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จากปัญหาที่มีโรงงานรับซื้อยางพาราที่ตั้งอยู่ไกลจากสวนยางพาราทำให้มีต้นทุนในการขนส่ง เกษตรกรต้องจำหน่ายให้กับนายหน้าหรือตัวแทนโรงงานที่มารับซื้อถึงที่แม้มีราคารายที่ต่ำกว่าราคาตลาดกลางแต่เกษตรกรไม่ต้องจ่ายค่าขนส่งไปยังโรงงานที่รับซื้อผลผลิต เกษตรกรอำเภอโพนพิสัยและพื้นที่ใกล้เคียงในจังหวัดหนองคายมีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา และหน่วยงานรัฐให้ความช่วยเหลือประสานงานกับโรงงานแปรรูปในพื้นที่ ทั้งนี้ปี 2552 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีโครงการจัดตั้งศูนย์รับซื้อผลผลิตยางพาราและการแปรรูปยางพาราเพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตยางแผ่นรมควันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือซึ่งจะมีการก่อสร้างศูนย์รับซื้อผลผลิตและจำหน่ายปัจจัยการผลิต จำนวน 6 แห่ง ซึ่งมีพื้นที่ตำบลผาสุกอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี รวมอยู่ด้วยพื้นที่ตั้งศูนย์คำนึงถึงระบบราคายางรวมทั้งระบบการบริหารจัดการในการซื้อวัตถุดิบเพื่อส่งต่อไปยังโรงงานของ องค์การสวนยาง (อสย.) ที่ตำบลบ้านดอง อำเภอเซกา จังหวัดหนองคาย และจุดอื่นๆ นายปรีดี นอกจากนี้นายวีระชัย วีระเมธีกุล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวว่าจากมาตรการสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าเกษตรที่ลดภาษีเหลือร้อยละ 0 ตั้งแต่ 1 มกราคม 2553 ทำให้มีกลุ่มทุนวิสาหกิจจากมณฑลกวางตุ้ง มาตั้งโรงงานแปรรูปยางแล้ว 2 แห่งคือ ที่จังหวัดสตูลและตรัง และกำลังจะขยายการลงทุนเปิดโรงงานเพิ่มที่จังหวัดหนองคาย เพื่อรองรับผลผลิตยางพาราในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้นในการพัฒนาผู้ประกอบการโรงงานแปรรูปในท้องถิ่นให้ได้ผลผลิตยางพาราที่มีคุณภาพเพื่อการส่งออกตรงตามความต้องการของลูกค้าและต้องผ่านมาตรฐานการผลิตตามที่กฎหมายกำหนด หน่วยงานหลักที่เกี่ยวข้องเช่น ศูนย์วิจัยยาง โดยเฉพาะศูนย์วิจัยยางหนองคาย เป็นตลาดกลางยางพาราหนองคาย จังหวัดหนองคาย เปิดการซื้อขายยางพารา โดยรับซื้อเฉพาะยางแผ่นดิบจากเกษตรกรผู้ขายยางได้เป็นสื่อกลางระหว่างเกษตรกรและโรงงานรับซื้อยางพาราท้องถิ่น ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดและสร้างมาตรฐานของยางพาราให้มีมาตรฐานมากขึ้นเพื่อการส่งออกและสร้างความสามารถในการแข่งขัน

ข้อเสนอ 6 การส่งเสริมและพัฒนาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและห่วงโซ่อุปทานในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

การรวมกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ 3 จังหวัด ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีมีการประสานงานความร่วมมือกันให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม มีเพียงความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐกับเกษตรกรหรือกลุ่ม/สหกรณ์ หรือระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับผู้ประกอบการที่รับซื้อยางพารายังขาดความร่วมมือที่เป็นความร่วมมือกันตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ นอกจากนี้บทบาทความร่วมมือของหน่วยงานรัฐที่ยังมีความซ้ำซ้อนในการสนับสนุนหรือส่งเสริมเกษตรกร หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังมีบุคลากรที่ไม่เพียงพอ ดังนั้น

การประสานความร่วมมือหรือการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจที่เป็นความร่วมมือระหว่างกลุ่มหรือหน่วยงานที่เข้าใจบทบาทของตนเองในการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจหรือในห่วงโซ่อุปทานจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2552 ได้มีเกษตรกรชาวสวนยางจาก 7 จังหวัด คือ เลย สกลนคร นครพนม มุกดาหาร หนองคาย อุดรธานี และหนองบัวลำภู กว่า 3,000 คนได้ร่วมประชุมกันจัดตั้งชมรมชาวเกษตรกรสวนยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่บ้านโนนสมบูรณ์ ตำบลดงบัง อำเภอบึงโขงหลง จังหวัดหนองคายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแพร่ความรู้แก่สมาชิก การประสานงานกับสถาบันการศึกษาภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการให้ความรู้เทคโนโลยีการผลิต จัดหาปัจจัยการผลิตในราคาเป็นธรรม การส่งเสริมการผลิต จัดหาตลาด การเก็บรักษา การแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้เกื้อกูลกันในสมาชิก ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาและจัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรยางพารา รวมทั้งส่งเสริมให้มีการคัดเลือกกลุ่ม สหกรณ์ หรือวิสาหกิจชุมชนเพื่อจัดทำฐานข้อมูลโดยการคัดเลือกกลุ่มที่มีความเข้มแข็งขึ้นมาจังหวัดละ 1 กลุ่มเพื่อมาเป็นต้นแบบของการพัฒนาระบบฐานข้อมูลของกลุ่มหรือเครือข่ายสหกรณ์ในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยหน่วยงานที่ควรจะมีหน้าที่หลัก คือ สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดซึ่งเป็นหน่วยงานสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีหน้าที่หลักในการจัดทำยุทธศาสตร์การเกษตรและวางแผนพัฒนาการเกษตรของแต่ละจังหวัด

วิจารณ์ผล

ประเด็นการวิจัยคือ ศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจของกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับยางพาราตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำจนถึงปลายน้ำ โดยอ้างอิงจากยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ สร้างคุณค่าและยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสอดคล้องกับตลาด ซึ่งมีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ให้ปลอดภัยมีคุณภาพมาตรฐาน สร้างมูลค่าสินค้าเกษตรให้สูงขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้และสร้างความมั่นคงในอาชีพให้กับเกษตรกรซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่มีรายได้น้อยกว่ากลุ่มอื่น โดยมีกลยุทธ์การดำเนินงานได้แก่ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยสนับสนุนเทคโนโลยีการผลิตที่ประหยัด เหมาะสมและทันสมัย และสนับสนุนให้ทำการผลิตโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพหรือเกษตรอินทรีย์เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตการเกษตรให้หลากหลายเพื่อเพิ่มมูลค่าก่อนการจำหน่าย ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยคือ การสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร โดยการสนับสนุนให้มีสถาบันวิจัยและพัฒนาจักรกลการเกษตรในพื้นที่ และพัฒนาระบบตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ อาทิ ตลาดกลางสินค้าเกษตรและตลาดซื้อขายล่วงหน้า ผลจากการสำรวจและศึกษาพื้นที่จริงพบว่า การทำงานของหน่วยงานยังขาดการบูรณาการตามยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด โดยหน่วยงานต่าง ๆ ยังคงทำงาน ตามนโยบายและพันธกิจของแต่ละหน่วยงานเพื่อให้บรรลุตามตัวดัชนีชี้วัดที่หน่วยงานกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการประเมินผลงานของหน่วยงาน ดังนั้นในส่วนของการเชื่อมโยงผลงานระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐด้วยกันเองจึงเป็นไปได้ยาก การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์ยังเป็นการเชื่อมโยงที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกกลุ่ม ตัวแทนกลุ่มหรือประธานกลุ่มเท่านั้น นั่นคือการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่าย

ที่เป็นรูปแบบทางการจึงยังไม่เกิดขึ้น ผลข้อมูลจากการศึกษาเกษตรกรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า ยังขาดการบูรณาการระหว่างกลุ่มหรือหน่วยงาน การรวมกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการที่มีผู้นำกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและเป็นผู้ที่บุกเบิกหรือมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในช่วงเริ่มต้นที่มีการพัฒนาโครงการปลูกยางพาราในราวปี 2538 โดยกลุ่มสหกรณ์ยางพาราในพื้นที่ อำเภอบึงกาฬ โซพิสัย รัตนวาปี จังหวัดหนองคาย หรือกลุ่มโนนทัน จังหวัดอุดรธานี กลุ่มเกษตรกรอำเภอนโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มจากการมีผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและมีความสามัคคีกันของสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ควรเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด พบว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับยางพาราขาดบุคลากรที่เพียงพอในการให้ความรู้แก่เกษตรกรในการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเกษตรกรหรือระหว่างสหกรณ์เพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจยางพาราเพื่อให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรให้ความสำคัญโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งมี พื้นที่ปลูกยางพาราที่เพิ่งเริ่มต้นกรีดยางหรือกรีดยางแล้วระยะหนึ่ง การรวมกลุ่มหรือสร้างเครือข่าย การพัฒนาผู้นำเครือข่ายเกษตรกร สถาบันเกษตรกรด้านยางพาราแบบครบวงจรให้มีความเข้มแข็งจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับท้องถิ่นที่นำไปสู่การสร้างความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศให้เกิดความยั่งยืนได้

สรุปผล

ปี 2552 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกยางพาราทั่วประเทศ 16.7 ล้านไร่ มีพื้นที่สวนยางกรีดยางได้ 11.5 ล้านไร่ เป็นพื้นที่สวนยางกรีดยางได้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 715,000 ไร่ ให้ผลผลิต 197,000 ตัน มีมูลค่าประมาณ 2.3 แสนล้านบาท แต่ในช่วงปลายปี 2551 ถึงต้นปี 2552 ราคายางตกต่ำ ยางแผ่นดิบจำหน่ายราคา 30 ถึง 40 บาท ต่อกิโลกรัม วัตถุประสงค์ที่ 1 ของงานวิจัย คือ ศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีพื้นที่ปลูกยางพาราบางส่วนที่เป็นพื้นที่นำร่องการปลูกยางพาราซึ่งเริ่มปลูกตั้งแต่ปี 2538 และเริ่มกรีดยางปี 2544 พื้นที่ส่วนใหญ่เริ่มต้นปลูกอย่างจริงจังเมื่อมีโครงการส่งเสริมปลูกยางพารา 1 ล้านไร่ ระยะที่ 1 ปี 2547-2549 โดยโครงการระยะแรกใช้วิธีจัดหาคล้ายให้กับเกษตรกร โดยเอกชนประมูลเป็นผู้จัดหาคล้าย คือบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งเริ่มกรีดยางเข้าสู่ตลาดได้ตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นไป ผลสำรวจข้อมูลพื้นที่พบว่า การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจยังเป็นไปได้ยาก เพราะเกษตรกรยังขาดความรู้และความเข้าใจในการรวมกลุ่มหรือการสร้างเครือข่าย ยกเว้นพื้นที่นำร่องบางส่วนของอำเภอบึงกาฬ รัตนวาปี จังหวัดหนองคาย หรือ อำเภอบ้านผือ หนองวัวซอ จังหวัดอุดรธานี อำเภอนโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู ที่เป็นโครงการนำร่องปลูกยางพาราตั้งแต่ปี 2538 พื้นที่ส่วนใหญ่ที่เริ่มปลูกยางเกษตรกรยังขาดความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับยางพารา ต้องอาศัยหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง เกษตรกรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นแรงงานในครอบครัวขาดความรู้ด้านการตลาดและการขายจึงถูกพ่อค้าคนกลางหรือพ่อค้าในท้องถิ่นเอารัดเอาเปรียบเรื่องราคา วัตถุประสงค์ที่ 2 การวิจัยจัดทำแผนเครือข่ายกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายการบริหารราชการจังหวัดแบบบูรณาการ

ในการพัฒนาท้องถิ่นและยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด จากแผนภาพที่ได้จากการศึกษา พบว่าหน่วยงานส่วนใหญ่ยังขาดการบูรณาการตามยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัด มีการทำงานตามนโยบายและพันธกิจของแต่ละหน่วยงาน ตามตัวชี้วัดที่จังหวัดที่หน่วยงานกำหนดในการประเมินผลงานหน่วยงาน การเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานโดยเฉพาะหน่วยงานรัฐเป็นไปไดยาก ส่วนการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์มีรูปแบบไม่เป็นทางการ ใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างสมาชิกกลุ่ม โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายที่เป็นรูปแบบทางการยังไม่เกิดขึ้น การรวมกลุ่มของเกษตรกรหรือสหกรณ์ที่มีความเข้มแข็งเกิดขึ้นจากการที่มีผู้นำกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและเป็นผู้ที่บุกเบิกหรือมีส่วนร่วมด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในช่วงเริ่มต้นที่มีโครงการการพัฒนาการปลูกยางพาราหรือที่เป็นโครงการนำร่องปลูกยางพารา มีความสามัคคีกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องและใกล้ชิด ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องยางพารายังขาดบุคลากรที่เพียงพอต่อการให้ความรู้ยางพาราแก่เกษตรกร หรือสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มเกษตรกรหรือระหว่างสหกรณ์เพื่อถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาเครือข่ายให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

คำขอบคุณ

ผู้วิจัยและคณะขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนการวิจัย คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในโครงการวิจัยแห่งชาติ: ยางพารา ฝ้ายอุตสาหกรรม (ฝ่าย 5) ที่ได้สนับสนุนทุนในการวิจัย โดยเฉพาะอาจารย์วราภรณ์ ขจรไชยกุล ผู้อำนวยการโครงการวิจัยแห่งชาติ: ยางพารา และเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ได้ให้ความสำคัญกับโครงการวิจัยในพื้นที่ปลูกใหม่โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนซึ่งเป็นแหล่งผลผลิตยางพาราที่สำคัญในอนาคต โครงการวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยดีมาจากความร่วมมือของเกษตรกรผู้ปลูกยางพารา ผู้ประกอบการโรงงานแปรรูปและผู้รับซื้อยางพาราในพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้แก่ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดหนองคาย สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดอุดรธานี สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดหนองบัวลำภู ศูนย์วิจัยยางหนองคาย สำนักงานวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอุตสาหกรรมยางพาราพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัด ทั้งนี้ขอขอบคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะและคำเสนอแนะในการปรับปรุงรายงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากขึ้นตลอดระยะเวลาของการศึกษากว่า 2 ปี สุดท้ายผู้วิจัยขอขอบคุณ อธิการบดี ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ตลอดจนนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ที่ได้ให้ความสำคัญและความร่วมมือในโครงการศึกษาวิจัยเป็นไปด้วยดีตลอดมา

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง. ผลการดำเนินการในรอบปี 2551. รายงาน

ประจำปี 2551, ตุลาคม 2550 - มีนาคม 2551.

Cover story. คลัสเตอร์กับการแข่งขัน. *MBA The Knowledge Provider*. 5(53), 2546, 70-98.

Buckley, P. J., & Casson, M. A theory of cooperation in international bussiness. In F. J.

Contractor & P.Lorange (Eds.). *Cooperative strategies in international Business*.

Lexington, MA: Heath, 1988, 31-53.

Nohria, N., & Eccles, R. *Networks and organizations: Structure form and action*. Boston:

Harvard Business School Press, 1992.

Resenfeld, S. Bringing Business Clusters into the Mainstream of Economic

Development. *European Planning Studies*, 5(1), 1997, 3-23.

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

ปี 2551 ลงพื้นที่พบเกษตรกรรุ่นแรกที่มีการทดลองปลูกยางในจังหวัดอุดรธานี บ้านเท่อเล่อ ต.บ้านข้าวสาร อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี คุณลุงเสวย ปัญญากุล อายุ 70 ปี คุณเสวยได้ผลผลิตยางพาราตั้งแต่ปี 2542 ได้รับการสนับสนุนจากศูนย์วิจัยยางพาราหนองคาย

โรงอบยางพาราบ้านคุณเสวยได้รับการสนับสนุนเพื่อเป็นโครงการนำร่องให้กับเกษตรกรและหน่วยงานอื่นๆ ศึกษาดูงาน

คุณเสวย มีบุตรชายเป็นแรงงานครอบครัวที่สำคัญในการกรีดยางและแปรรูปยางแผ่นดิบซึ่งเป็นรายได้หลักของครอบครัว

เมษายน 2552 ผู้วิจัยและคณะเข้าเยี่ยมชมการมีส่วนร่วมของหน่วยงานในการให้ความรู้กับกลุ่มสหกรณ์ยางพาราหนองวัวซอ โดยมีคุณลุงเสงี่ยม ชื่นชมกุลเป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิกกลุ่มประมาณ 250 ราย มีพื้นที่ปลูกยางพาราประมาณ 4,000 ไร่ พื้นที่กรีดยางได้แล้ว ประมาณ 2,000 ไร่

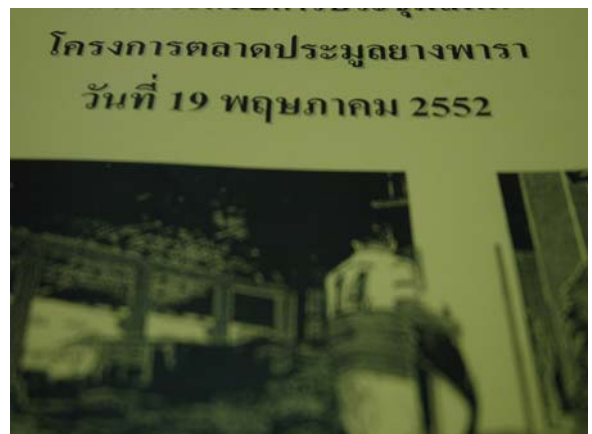
คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เข้าร่วมโครงการให้ความรู้แก่กลุ่มสหกรณ์ยางพาราหนองวัวซอ หลักสูตร “การพัฒนาฝีมือช่างกรีดยาง” ประจำปี 2552 โดย สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดอุดรธานี

พฤษภาคม 2552 คณะผู้วิจัยเข้าพบ ผอ. สกย.อุตรธานี นายสวัสดิ์ พงศ์พิพัฒน์ชัย ให้ข้อมูลการสนับสนุนเกษตรกร รวมถึงการสร้างตลาดกลางอินโดจีน มีนายสมภาพ บุญสนอง หัวหน้าส่วนวิชาการ และปฏิบัติงาน ซึ่งมีโครงการจัดทำ PAPER MARKET ตลาดซื้อขายยางพารา

19 พฤษภาคม 2552 การจัดประชุมพบปะ ผู้ประกอบการ และเกษตรกรทั้งหมดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และจัดทำฐานข้อมูลผู้ประกอบการและเกษตรกร ผู้วิจัยได้เข้าร่วมประชุมและสังเกตการณ์

คณะผู้วิจัยเข้าพบแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสัมภาษณ์ผู้ประกอบการโรงงานแปรรูปยางพาราในพื้นที่

นักศึกษาช่วยงานวิจัยจัดเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่และเข้าไปมีส่วนร่วมกับหน่วยงาน เกษตรกรปลูกยางพารา กลุ่มสหกรณ์และผู้มีส่วนร่วมในอุตสาหกรรมยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สัมภาษณ์หัวหน้าหน่วยงาน

ประธานสหกรณ์ยางพาราหนองวัวซอ อุดรธานี

ลงพื้นที่ทดลองตากแผ่นยาง

ศึกษากระบวนการแปรรูปวัตถุดิบ

นักศึกษาเข้าร่วมโครงการให้ความรู้เกษตรกรยางพารา อำเภอโพธารักษ์ หนองคาย

เข้าร่วมสังเกตและสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมประชุมยาง จังหวัดหนองบัวลำภู

สัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกยางพาราหนองคาย

ดูการกรีดยางของเกษตรกร

24 กรกฎาคม 2552 นำเสนอรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัยครั้งที่ 1

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับตลอดโครงการ

วัตถุประสงค์	กิจกรรมที่วางแผน	กิจกรรมที่ดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
1. ศึกษาการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจกลุ่มอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	- ลงพื้นที่สำรวจเกษตรกร/กลุ่มสหกรณ์หน่วยงานและผู้ประกอบการ - จัดเก็บข้อมูลภาคสนามตัวอย่างพื้นที่กลุ่มเป้าหมาย	- ประสานและขอข้อมูลหน่วยงาน ลงพื้นที่ปลูกยางพาราของ เกษตรกรกลุ่มสหกรณ์จังหวัดอุดรธานี หนองคาย และหนองบัวลำภู - การสัมภาษณ์เชิงลึกและมีกิจกรรมเข้าไปมีส่วนร่วมกลุ่มตัวอย่างพื้นที่ 3 จังหวัด	ข้อมูลและผลวิเคราะห์ข้อมูล และแผนภาพของการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจอุตสาหกรรมยางพาราในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
2. เพื่อเสนอแนวทางของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	- วิเคราะห์และเขียนแผนภาพการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจหรือ Cluster Developing - เสนอขั้นตอนแนวทางทางการพัฒนาการเครือข่ายวิสาหกิจและห่วงโซ่อุปทานยางพาราภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน	แสดงแผนภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพารา และ จัดทำข้อเสนอขั้นตอนแนวทางการพัฒนาห่วงโซ่อุปทาน	แผนภาพการเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจและห่วงโซ่อุปทาน แผนภาพขั้นตอนแนวทางการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจและโซ่อุปทานยางพาราพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน